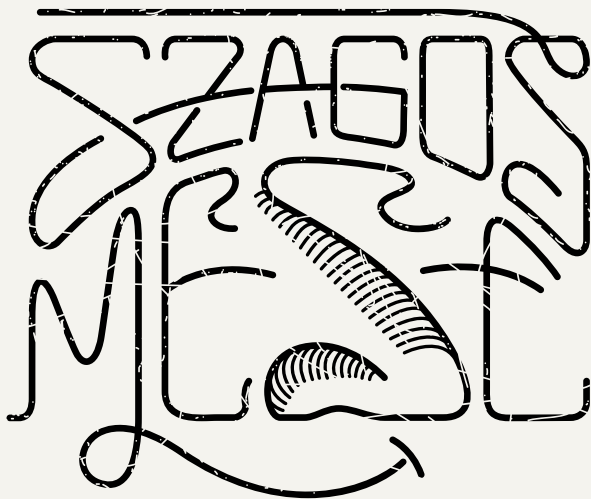

SCHUBERT ANDRÁS

AKADÉMIKUS TÖRTÉNET
○ ~ *nem csak* ~ ○
AKADÉMIKUSOKNAK

SCHUBERT ANDRÁS

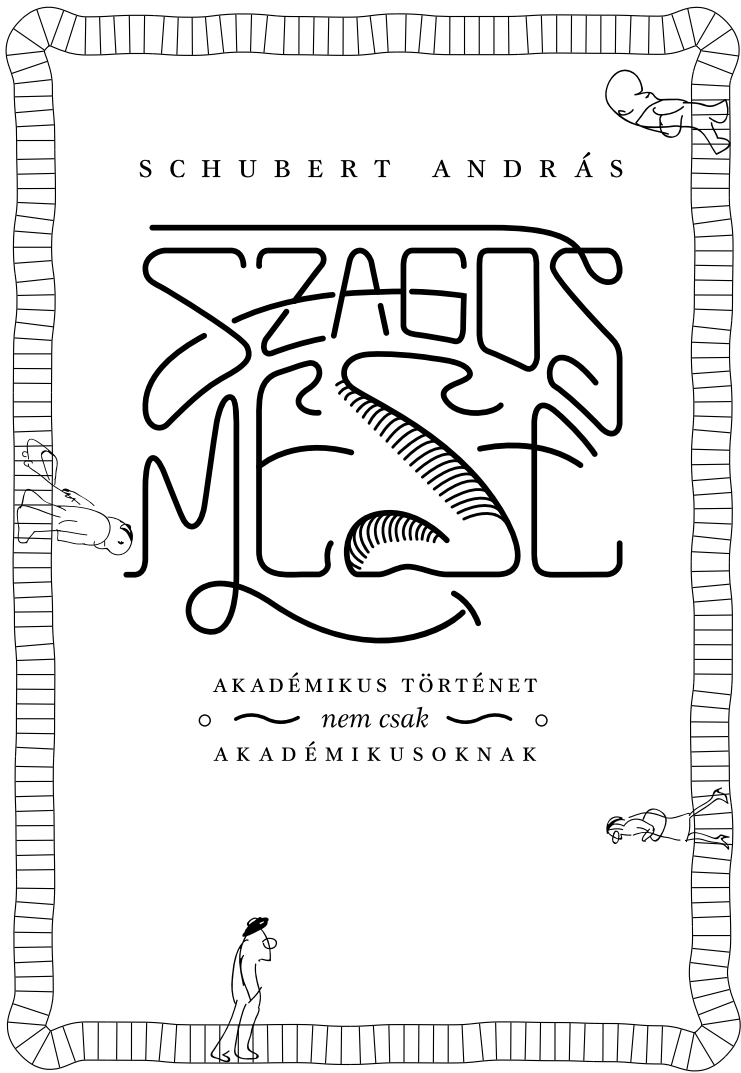
SCHUBERT ANDRÁS

SZAGOS MÉLT

AKADÉMIKUS TÖRTÉNET

○ ~ nem csak ~ ○

AKADÉMIKUSOKNAK

ISBN 978-963-12-5033-6

A szerző kiadása

© Schubert András, 2016

© Braun András, 2016

A KSZI emlékére

1

Akadémia alapítatik

Mielőtt elindult volna az első emeletre, Géza egy pillantást vetett a rá váró lépcsősorra.

- Huszonhárom vagy huszonnégy - saccolta.

- Ha huszonhárom, bukó, ha huszonnégy, nyerő. Ha egyik sem, akkor meg sem próbálom - egyezett meg magával.

Kisgyerekkora óta különleges tehetsége volt tíznél több tárgy vagy személy számának gyors megállapításához. Egy időben szülei aggodalmaskodtak is emiatt, és orvosokhoz jártak vele. Amikor később a moziban az *Esőembert* látta, akkor értette meg igazán, hogy mitől féltették a szülei. Géza ugyan kicsit különc, magának való fiú volt és az is maradt, de az aggodalmak szerencsére alaptalanok voltak. Adottságának sok hasznát nem vette, sem a nő-

ket, sem tanárait-kollégáit nem nyugozta le a produkció, nem is nagyon dicsekedett vele, megtartotta magának.

Azért, ahogy elindult fölfelé, most is számolni kezdett:

- Egy, kettő, három,...17, 18, 19, 20, 21, 22 - itt egy hirtelen elhatározással két lépcsőt ugrott - huszonhárom.

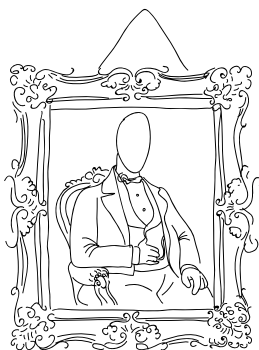
- Csak nem fogom egy buta babonára bízni a XXI. század egyik legnagyobb tudományos felismerésének sorát!

És önérzetesen kilépett a függőfolyosóra.

A pesti belvárosi bérház, ahol történetünk (melynek persze egy szava sem igaz) indul, alig különbözött szomszédaitól. Valaha tiszteletet ébresztő, klasszicizáló homlokzata rég rommá lett. A magyar építészet egyik nagy klasszikusa (vagy esetleg valamelyik tanítványa – kifogyhatatlan téma az építészettörténet kutatóinak) tervezte lépcsőházat és a függőfolyosókat korhadó aládúcolás támogatta. A lépcsőházba utólag brutálisan beleeőszakolt lift nemcsak esztétikailag volt kifogásolható, minden emeleten speciális piszkálóeszközök szolgáltak a gyakorta bennakadt utasok kimentésére. Az egyik legkopottabb felső emeleti ablakba kitett tábla: LUXURY APARTMENT FOR RENT mindenesetre a lakók dicséretes önbizalmára utalt.

A házat a XIX. század derekán építtette egy patinás főnemesi család igen jelentéktelen oldalága. Az első emelet kizárólag az ő rendelkezésükre állt, a család több generációjának és kiterjedt vendégkörének adott szállást és életteret. A földszinti üzlethelyiségeknek és a felsőbb emeletek föl-

felé haladva egyre igénytelenebb lakásainak béréből remélte a tulajdonos a család anyagi helyzetét fellendíteni. Ehhez azonban a meglévőnél kevesebb jóhiszeműsége és több üzleti érzékre lett volna szüksége. Az elmaradt bérekért való többéves reménytelen hadakozás után grófkunk legnagyobb sikereként azt könyvelhette el, hogy nagyobb veszteség nélkül túl tudott adni a házon, és kedvező feltételekkel biztosítani tudta családjának az első emelet örökös használati jogát.

Ezzel a joggal azután éltek is közel egy évszázadon keresztül, miközben a tulajdonosok a kor széljárásának megfelelően váltogatták egymást, a nemesi család életrealitások hajtásai pedig sorra kerestek biztosabb talajt Európa nyugatibb felében vagy az Újvilágban. A rokonok egyre kétségbeesettebb sürgetését az utolsó pillanatban (de még éppen időben!) fogadta meg a családfő, és napokkal Budapest hadszíntérré válása előtt Spanyolországon keresztül Dél-Amerikába emigráltak. Ottani sorsuk sem lett egy nagy sikersztori, de nem volt érdektelen és tanulságok nélküli sem. Ebbe azonban most nem kezdek bele, mert akkor sohasem érünk vissza történetünkhöz. Ha lesz egy kis időnk, majd azért talán visszatérek rá.

A bombázások során a felsőbb szintek gyakorlatilag lakhatatlanná váltak. Az óvóhelyről előmerészkedő lakók már tudták, hogy az első emelet gazdátlanná vált, és ki-ki rászorultsága és még inkább gátlástalansága mértékében birtokba vette a megürült helyiségeket. Így cselekedett Manczák úr is. Manczák úrról még kevés közelebbi ismerőse (barátot nem is merek mondani) sem nagyon tudta, hogy keresztneve is van, pedig két szép nevet – Imre és Márton – is adtak neki szülei. Tizenéves

korában jött a fővárosba, ahol előbb egyszerű kisegítő munkákból, majd kézbesítésből és ügynökösködésből tartotta el magát. Húszas éveire szikár alkatával, korán gyérülő hajával inkább látszott sokat tapasztalt, rezignált negyvenesnek, mint reményteli ifjúnak. A házban egy negyedik emeleti egyszerű garzonlakást bérelt kis saját fürdőszobával (erre kényesen büszke volt), főzőfülkével és mellékutcai kilátással. Amikor helyet keresett magának az első emeleten, kínosan ügyelt rá, hogy sem méretben, sem minőségben ne foglaljon el többet vagy jobbat, mint saját bérleménye volt.

Az épület tulajdonosa vagy akár egyetlen örököse sem került elő a háború után, így a bérházat elsők között államosították. A tanács új tulajdonosként sietve és csapnivaló minőségben hozta helyre a lakhatatlan szinteket. A bérlők egy része visszatért volna korábbi lakásába, mások próbáltak az elfoglalt territóriumhoz ragaszkodni, de ez nem a kívánságműsor ideje volt. Akinek nem az ÁVH jelölte ki jövődő tartózkodási helyét, az a tanácsi kiutalás szerinti lakásába költözhetett. A ház lakásait részben az eredeti bérlőknek, részben egészen másoknak utalták ki. A kiutalások logikáján a protekcionizmus, a korrupció és a vakszerencse áttekinthetetlen elegye uralkodott. Így adódott, hogy az első emeleten egyedül Manczák úr őrizhette meg újonnan foglalt hajlékát, sőt azt meg is toldották a függőfolyosóra néző kicsiny, de jól működő konyhával, és a vele szemben nyíló cselédszobával. Manczák úr váltig meg volt győződve, hogy ezt annak köszönhette, hogy ő volt az egyetlen becsületes lakásfoglaló, és minek is ingassuk meg ebben a hitében. Valószínűbb azonban, hogy a döntésben szerepet játszott az a kerületszer-

MANCZÁK

MANCZÁK

te rettegett Manczák nevű ÁVH-s őrnagy, akinek ugyan semmi köze nem volt a mi Manczákunkhoz, de – mit lehet tudni – jobb a békesség...

Az első emeletet egyébként négy egységre osztották, amelyeket nagy fantáziával 1/1a, 1/1b, 1/1c és 1/1d jelöléssel láttak el.

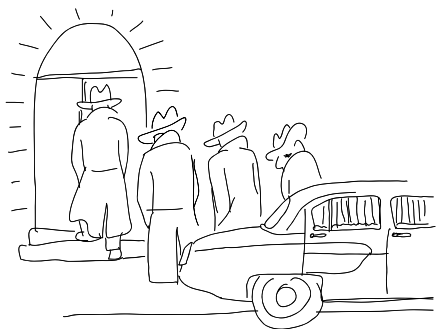
Az 1a-ba magának a kerületi tanácsnak egy irattára került. A hajdani grófi lakás legértékesebb részében, benne a főutcára néző hatalmas erkélyes nappaliban évtizedekre leeresztették a redőnyt (hogy az iratok ne károsodjanak), és a lépcsőházi bejárati ajtóra ormótlan lakattal lezárt rácsot szereltek. A lakatot évente nagyjából egyszer nyitották ki, amikor a leltári csoport ellenőrizte az iratok meglétét. Nem lehetett nem észrevenni, hogy a szorgos egerek évről-évre egyenletesen átlényegítették az iratok papíryanagának egy részét, de a leltári csoport ezt tapintatosan sohasem vette jegyzőkönyvbe. És lássuk be, ez mindenkinek így volt a legjobb, legfőképpen az egereknek.

Az 1b volt Manczák úr birodalma. A függőfolyosóról nyíló bejáraton át az előszobába lehetett belépni, ahonnan jobbra a konyha, balra a cselédszoba (eufémisztikusabban kisszoba) nyílt, majd a konyha után a fürdőszoba, végül szemben a mellékutcára néző lakószoba következett.

Az 1c maga volt a bizsergető rejtély és fortélyos félelem. Helyiségeit feltűnő gondossággal újították fel, és a felújí-

táskor senki által nem ismert műszaki berendezéseket szállítottak oda, némelyeket vissza is. A függőfolyosóról nyíló bejáratot lezárták, és a cselédlépcsőházból (hátsó lépcsőház) nyitottak új bejáratot. A hátsó lépcsőházat az udvar és az első emelet között felújították; szinte szebb lett, mint a magyar építészet nagy klasszikusa (vagy valamelyik tanítványa) tervezte főlépcsőház újkorában. Az 1c az év nagy részében üresen állt. Időnként azután megjelent néhány bőrkabátos fiatalember, és zord megfigyelőállásba helyezkedett az udvar, a hátsó lépcsőház és a függőfolyosó meghatározott pontjain. Őket néhány óra múlva követte egy kis csapatnyi vegyes személyzet, akiket az egyik őrszem beengedett a lakásba, és ott nyilvánvalóan takarítási és egyéb előkészítő tevékenységet láttak el. A személyzet távozása után a bőrkabátosok a helyükön maradtak és szótlanul vártak. Előfordult, hogy leváltották őket, és a váltótársak örködtek tovább. A nap legváratlanabb szakában egyszer csak lefüggönyözött autók álltak meg a kapu előtt. A kiszálló férfiak (nők a legritkábban voltak közöttük) gyors léptekkel átvágtak az udvaron, és a

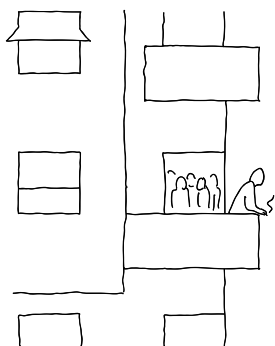
hátsó lépcsőházon át bevonultak az 1c-be. Ritkán maradtak egy óránál tovább, majd ahogy jöttek, úgy mentek is. Rövidesen újra megjelent a személyzet, dolguk végeztével tá-

voztak, majd hamarosan a bőrkabátosok is elhagyták a helyszínt.

A lakóknak nem volt kétségük, hogy valamilyen rendkívül titkos, feltehetően hírszerzési tevékenység színhelye ez a lakás, de – bár sokan esküdni mertek volna valamilyen hihetőbb vagy teljességgel hihetetlen változatra – biztosat soha sem tudott meg senki, és ebben én sem tudok segíteni.

Az 1d-ről sokkal többet lehet tudni, bár az meg sokkal kevesebbeket érdekelhet. Az emeletnek ezt a részét a Magyar Tudományos Akadémia használatába adták. Ennek a története a következő. Batki Sándor a háború előtti Budapest szellemi életének jellegzetes figurája volt. A művészetek és szellemtudományok mellett a természettudományok iránt is komolyan érdeklődött, és mindezek a területeken komoly tudást is magába gyűjtött. Kíméletlen kritikus, legyőzhetetlen vitapartner és lebilincselő előadó volt; a kor szellemi életének szinte minden nagyja csodálta vagy irigyelte, a legtöbben mindkettőt egyszerre. Már csak származásánál fogva (családja eredeti neve

Brauner volt) sem rokonszenvezett az egyre erősödő nemzeti szocialista tendenciákkal, de kritikus intelligenciája a kommunizmust sem tartotta elfogadható alternatívának. Újlipótvárosi lakásában (a Batki-intézetben) tartott összejöveteleken rendszeresen szedte ízekre minden létező művészeti, filozófiai, politikai irányzat eszmerendszerét, és bár ő maga nem

kínált helyettük mást, irányt és muníciót adott azoknak, akiknek ilyen ambícióik voltak. Közöttük bőven voltak olyanok, akikből a háború utáni kommunista rendszer dédelgetett művészei, tudósai, netán vezető ideológusai lettek. Ennek ellenére Batkit sem a háború előtt, sem a háború után nem fogadta igazán be az intézményes magyar kultúra, aminek fő oka – nyilvánvaló különütassága mellett – botrányos nőügyeinek sokasága volt.

Ezek a nőügyek pedig nemcsak elvi, morális fenntartásokat keltettek a pályatársakban, hanem nagyon is gyakorlati, olykor tettelegességig is fajuló konfliktusokba toroklottak velük mint férjekkel, testvérekkel vagy apákkal. Amikor Batki 1945-ben sokak örömeire és sokak titkolt vagy kevésbé titkolt csalódására auschwitzzi vakációjából hazatért, ott folytatta, ahol abbahagyta. Különleges szerencséjére újlípótvárosi lakását épségben találta, és hamarosan újraindultak a Batki-intézet összejövetelei, kezdetben erősen lecsökkent létszámmal, majd a gyász és a szétszóratus döbbenetének elmúltával és az új nemzedék bekapcsolódásával a hajdanvolt időket idéző intenzitással.

Az új idők új kihívásokat hoztak Batki számára is: részben az új nemzedék hölgytagjainak és csatolt védelőiknek képében, részben valóban legodaadóbb híveinek azon igyekezetével, hogy őt a hivatalos tudományos intézményrendszer védőernyője alá vonják. Hívei közül többen az újjáalakult Magyar Tudományos Akadémia vezető tisztségviselői lettek, és – nem alaptalanul – úgy érezték, hogy az új rendszer, különösen annak a hamarosan eljövendő változata még kevésbé tűri a Batki-féle különállást, mint a háború előtti, és az Akadémia kere-

tei között talán valami védelmet tudnának biztosítani mesterüknek. Batki tökéletesen megértette és osztotta az aggodalmakat, de semmilyen elvtelen kompromisszumot nem volt hajlandó vállalni. Azt mondta, hogy amennyiben az Akadémia a Batki-intézetet hajlandó befogadni úgy, hogy sem a nevét, sem a tevékenységét nem kell megváltoztatni, akkor erre hajlandó, de semmi másra nem. A két feltétel teljesítése közül az első látszott szinte megoldhatatlan feladatnak, hiszen az Akadémia akkori gyakorlatában egy ilyen névadás teljesen elképzelhetetlen volt. Egy bölcs akadémiai könyvtáros találta meg a megoldást: hozza létre az Akadémia a Bölcsészeti-Alkalmazási Tudományos Kutató Intézetet és az MTA-BATKI még félhivatalosan is maradhat BATKI-intézet. Ennyi kompromisszumra Batki is hajlandó volt, és az intézetet megalapították. Ekkoriban adódott az a lehetőség, hogy az MTA megkapja a belvárosi bérház első emeleti lakrészét, és ezután már nyilván nem lepődik meg az olvasó, hogy az 1d az MTA-BATKI székhelye lett.

Géza az 1/1d felé indult el a függőfolyosón. Vagy másfél órát tölthetett odabent. Egy joviális idősebb úr kísérte ki, aki széles mosollyal és sajnálkozó kézmozdulatokkal búcsúzott el tőle, amit Géza rezignált gesztusokkal viszonozott.

- Talán mégsem kellett volna az utolsó lépcsőt átugranom – futott át az agyán a gondolat, de elhessegette.

Magába szívta a korhadó fenyőgerendák szagát.

- Dúcfenyő - gondolta keserűen, és indult vissza a magyar építézet nagy klasszikusa (vagy valamelyik tanítványa) tervezte lépcsőház felé.

A XX. század második fele nem volt eseményektől és fordulatoktól mentes a magyar történelemben, de a ház 1. emeletének életében ebből kevés tükröződött. Az 1/1a-ban az irattárat a kerületi tanács önkormányzattá alakulásakor bolygatták meg kissé. A régi iratok földi maradványait kitakarították, és az egerek sok tucát ládányi friss tápláléknak örülhettek. A redőnyök, rácsok, lakatok és egyéb dekoratív rekvizitumok maradtak.

Az 1/1b-ben Manczák úrból időközben Manczák bácsi lett, de ez nemigen látszott rajta. Míg huszonévesen koránál húsz évvel többet mutatott, hetvenes éveire húszat akár le is tagadhatott volna (ha lett volna kinek). Zárkózott szigorúságban élte nyugdíjas életét.

Az 1/1c-re nem vesztegetnék sok szót, mert - amint azt már írtam - soha nem tudta senki, hogy pontosan mi folyik ott. Az évek múlásával alighanem azok is elmúltak, akik korábban még tudhatták, úgyhogy néha évekig rá sem néztek. A titokzatos múlt, mint a kísértetkastélyok szellemei, csak a lakók elbeszéléseiben élt tovább.

A kívülállók az Akadémia 1/1d-beli intézményében sem érzékelhettek sok változást az évtizedek során. Maga Batki már hatvanéves kora előtt súlyosan betegeskedni kezdett. Lett volna lehetősége karkedvezménnyel nyugalomba vonulni, de addigra az Intézet tucatnyi egyenként kiváló, de máshová beilleszkedni képtelen, nem hajlandó

vagy nem tűrt elme menedékhelyévé vált, akikért Batki komoly felelősséget érzett. Volt közöttük a legkorszerűbb kvantumfizikát a teológiával harmonizálni próbáló fizikus, sakk- és nyelvpszichológiával foglalkozó nemzetközi hírű sakkfeladványszerző és éjszakánként bárzongoristaként fellépő matematikus. Batki úgy gondolta – és nem alaptalanul – hogy az ő személye a garancia arra, hogy munkatársai háborítatlanul dolgozhassanak furcsa témáikon, amelyekben más talán nem, de ő pontosan látta az értékeket.

Szerencséje, szerencsénk volt. Betegeskedése Batki szellemi képességeit nem korlátozta, de temperamentumát, konfliktuskereső (és -találó) alkatát jócskán megfékezte. Bölcs derúvel és mérhetetlen cinizmussal készítette elő intézetét a majdani túlélésre. Olyan utódjelölteket állított, akiket alkalmasnak tartott a menedékhely státusz fenntartására. Amikor nem sokkal hetvenötödik születésnapja után Batkit végzetes szívroham érte, joggal remélhették, hogy az Intézet még hosszú ideig őrizheti megalapítója szellemét.

Gézának az Akadémia útvesszőiben járatos barátai tanácsolták, hogy keresse fel a hajdani Batki-intézetet, amely akkor éppen a Multi- és Interdiszciplináris Kutatásokat Szervező Intézet (MTA-MIKSZI) hangzatos nevet viselte. Azzal persze nem is biztatták, hogy ott anyagi támogatást vagy akár intézményi háttérrel találhat kutatásaihoz. Leginkább abban bíztak, hogy az ott összegyűlt

hóbortos figurák között található egy rokonlelket, aki irányt tud mutatni neki.

Az Intézet igazgatója udvarias, de a vártnál is elutasítóbb volt:

- Sajnos, hosszú ideje ez a legrosszabb pillanat, hogy egy új téma támogatásán gondolkozzunk. Az utolsó engedélyezett kifizetésünk három hónapja egy új kaputábla felszerelése volt.

- Nem is gondoltam semmiféle kifizetésre - mentegetőzött Géza.

- Arról szó sem lehet - vágta rá az igazgató. - Ha nincs kifizetés, akkor hogyan tudnák majd felelősségre vonni?

Mire Géza felfogta, hogy az igazgató mire gondol, már át is adták őt a joviális igazgatóhelyettesnek:

- Vezesd körbe fiatal barátunkat az intézetben, azután kísérd ki!

Géza fülében ez így csengett: Jean, rugdod le az urat a lépcsőn! Már szívesen menekülésre fogta volna a dolgot, de még bemutatták őt néhány gyanakvó és feszült munkatársnak, akik leendő politikai komisszárt vagy protekciós titánt (ti tán tudtok kezdeni vele valamit) gyanítottak benne, majd jött a sajnálkozó búcsú a fenyőgerendák között.

Az igazgató által is emlegetett kaputábla története az volt, hogy az évekkel ezelőtti névváltoztatás óta a ház kapuján egy fóliadossziéval védett házi nyomtatású papírlapon díszelgett az intézet neve. Ennek kicserélésére

kaptak váratlanul engedélyt három hónappal ezelőtt. A tábla elkészítésével természetesen a Gazdasági Igazgatóság által kiírt és elbírált közbeszerzési pályázat nyertesét kellett megbízni. A szerencsés nyertes bizonyára jogos

sikereket aratott a kreatív dizájn és tipográfia területén, de nem igazán gondolta át, hogy egy akadémiai kutatóintézetbe nem feltétlenül az izgalmas és figyelemkeltő cégtábla alapján fognak betérni a járóelők. Különösen előnytelen, ha ez az olvashatóság rovására megy. Az 1/1d d betűjét például nagyon könnyen b-nek lehetett olvasni. Ezért azután az új kaputábla kihelyezése után igen gyakran Manczák bácsihoz csöngettek be a MIKSZI látogatói.

Manczák bácsi nyugdíjas lévén szívesen aludt (volna) sokáig, és gyakran szunyókált délután a tv előtt, ezért igencsak zokon vette a felesleges háborgatást. Mivel amúgy sok évtizedes jószomszédi viszonyban volt az intézettel, megpróbálta elérni, hogy cseréljék vagy javítsák ki a kaputáblát, de ez az út járhatatlannak bizonyult. Egyszerűbb módszert választott tehát: egy fehér csomagolópapírra színes filctollal ráírta: NEM TUDOMÁNYOS AKADÉMIA, és felerősítette az ajtójára. Sikerrel járt, a következő hónapokban nem is háborgatta senki.

Kivételesen Manczák bácsi nem aludt el délután a tv előtt, mert az egyik természetfilm-csatornán kedvenc állatáról, a denevérről mutattak érdekfeszítő életképeket. Annál nagyobb volt a bosszúsága, amikor rövid, de határozott csengőhang zavarta meg szórakozását.

- Anyád! - morogta félhangosan, és kicsoszogott az előszobába. Ahogy kinyitotta a bejárati ajtó rácsos ablakát, egy rendkívül szemüveges, borzas hajú fiatalembert látott meg, akinek a kezében egy különlegesen jó minőségű bőrből készült, erősen kopott, majdnem bőrönd méretű táska volt. Mielőtt végiggondolhatta volna, hogy vajon miféle ügynök vagy mesterember lehet ez a furcsa szerzet, a fiatalember udvariasan beköszönt:

- Jó napot kívánok. Ez itt valóban a Nem Tudományos Akadémia?

Manczák bácsi lélekben még és már a denevérek között volt, és tőle szokatlan módon kicsit felemelte a hangját:

- Ha már ekkora szemüvege van, miért nem tanult meg olvasni is?

A fiatalember udvariasan, de önérzetesen válaszolt:

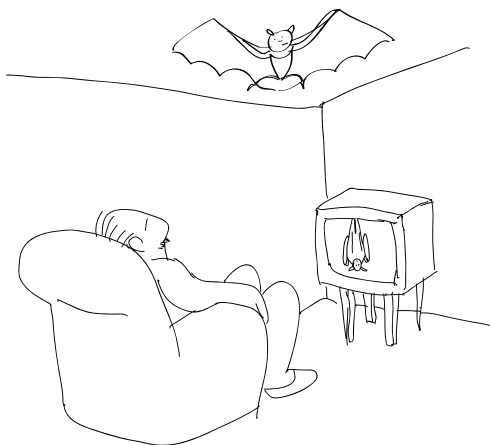
- Kérem, én megtanultam olvasni, azért is érdeklődöm az itt látott feliratról.

Manczák bácsi kezdett kijózanodni a denevérekből, és zavartan pislogott:

- Mi van? Mit akar maga tulajdonképpen?

- Először is bemutatkoznék: Gööz Géza vagyok. Két ő-vel, a második hosszú.

Géza Manczák bácsi pislogásából azt a következtetést vont le, hogy körülbelül ez volt az utolsó dolog, amit az

öreg tudni szeretett volna. Lassan azért Manczák bácsiba is visszatért jobbik modora:

- Manczák - bökött a rácsos ablak alá ragasztott Dymo szalagra, amelyen alig olvashatóan a MANCZÁK felirat állt.

Amikor ezt a feliratot nyomtatták, az ilyen hipermodern eszközökön még csak a svéd ABC betűi álltak rendelkezésre. Géza biccentve nyugtázta a bemutatkozást, és visszavette a szót:

- Arról van szó, hogy van nekem egy forradalmian új elméletem. Csak az enyém, senki másé.

Manczák bácsi hitetlenkedve csóválta a fejét:

- Tényleg nem tud olvasni? A tudományos akadémia a folyosó túloldalán van a d-ben.

- Tudom. Pont az a bajom, hogy ott az elméletemet nem találják elég tudományosnak. Azért is gondoltam, hogy ha ez itt tényleg a Nem Tudományos Akadémia, akkor talán itt jó helyen járok.

Manczák bácsi inkább vágyott vissza a denevérek közé:
- Hát itt pedig semmiféle akadémia nincsen. Sajnálom. Jó napot – csukta be a rácsos ablakot.

A fiatalember láthatóan nem mozdult. Manczák bácsi látva, hogy nagyobb veszélytől nem kell tartania – most az ajtót nyitotta ki egy kicsit:

- Akar még valamit?

Géza bánatosan ingatta a fejét:

- Nem, azt hiszem, nem. Csak milyen kár! Hátha mégis... Biztos benne, hogy nincs?

- Mi nincs?

- Nem Tudományos Akadémia. Itt vagy másutt.

Manczák bácsi kicsit tágabbra nyitotta az ajtót:

- Hát nézzen be! Úgy néz ez ki, mint egy akadémia?

- Nem, persze, hogy nem – törődött bele Géza.

Ahogy azonban Manczák bácsi jobban kinyitotta az ajtót, Géza egy kicsit előbbre lépett, és az egyik lábát önkéntelenül a küszöb és az ajtó közé tette. Erre a mozdulatra pedig csoda történt.

Manczák bácsi lelki szemei elől teljesen eltűntek a denevérek, és megjelent előtte egy fél évszázaddal ezelőtti fiatalember. Ügynöki táska volt a kezében, és arról álmodozott, hogy egyszer végigmondhatja mondókáját, ami olyan meggyőző lesz, hogy a kuncaft azonnal megveszi az egész kollekciónak. Erre azonban sosem került sor, mert az ajtót általában az orrára vágják, vagy ha nagynehezen sikerült a lábát a küszöb és az ajtó közé tenni, akkor úgy rácsapták, hogy napokig borogathatta utána. Önkéntelenül ránézett Géza lábára, amelyik ugyanolyan kicsinek és törekenynek látszott, mint az övé volt, és nyilván ugyanolyan fájdalmat okozhatott volna neki, ha jól rá-

csapja az ajtót. De nem tette. Elmerengett, hogy vajon mi történhetett volna, ha egyszer egy, egyetlenegy kuncsaft beengedi őt, és sikerül egy igazán jó üzletet kötnie. Lehet, hogy egy pillanatra felszabadult volna a szüntelen szorításból, lement volna ünnepelni egy kiskocsmába, szerzett volna egy-két barátot, talán még egy felszolgálólánynak is udvarolni kezdett volna. Később akár feleségül is vehette volna, és most gyerekeik és unokáik lehetnének. És a kuncsaft sem járt volna feltétlenül rosszul.

Manczák bácsinak korábban sohasem voltak efféle gondolatai, és az azokat kísérő érzéssel sem igen tudott mit kezdeni. Ha valaki szentimentális vén marhának nevezi, talán egyetértett volna, de magától nem jutott

eszébe, hogy ilyet gondoljon. Gézához fordult, igyekezett ráncbaszedni elmerengő arcvonásait, és odaszólt neki:

- Na, jöjjön és mondja el, hogy mit csinálna, ha megtalálná azt a maga akadémiaját!

Leültek a konyhaasztal mellé, és Géza megpróbálta másképpen előadni gondolatait, mint ahogy az imént a MIKSZI igazgatójának tette:

- Gondolom, önt kevésbé érdeklik elméletem alapku-
tatói összefüggései - kezdte, és Manczák bácsi szemé-
ben mély egyetértést látott tükröződni.

- Azzal kezdeném, hogy érzékeink közül mindmáig
legrejtélyesebb a szaglás.

Manczák bácsi egyetértően bólogatott, sőt közbe is
szólt:

- Igen. A denevérekről sokan még ma is azt hiszik,
hogy gyenge a szaglásuk, pedig a gyümölcsdenevérek ki-
lométerekről megérik a rothadó gyümölcs szagát, egyes
fajoknál pedig az anyák szagról ismerik meg kicsinyeiket.

Géza döbbenetesen nézett Manczák bácsira:

- De hát... De hát ön nagyobb szakértő, mint bárki,
akivel eddig beszéltem.

- Ugyan már! - válaszolta Manczák bácsi. - Csak a de-
nevérekről tudok ezt-azt.

Géza nyelt egyet és folytatta:

- Szóval, a többi érzéknél ismerjük az alapelemeket. A
színeknél a szivárvány színeit, illetve a három alapszínt,
amiből az összes többit ki tudjuk keverni. A hangoknál a
skála hangjait, amiből az összes zenemű harmóniai áll-

nak. Az ízeknél ott van az öt alapíz: édes, sós, savanyú, keserű és umami.

E legutóbbinál Manczák bácsi kérdő tekintete jelezte, hogy még nem aludt el egészen.

- Igen - reagált Géza -, az umamit Európában kevéssé ismerik, pedig Japánban ősidőktől fogva jól ismert. Ha érdeklí, egyszer majd részletesen mesélek róla.

Manczák bácsi tekintetéből most nem volt egyértelmű, hogy valaha is lesz-e ilyen szándéka. Géza folytatta:

- Az én elméletem lényege az, hogy a szagok esetében is meg lehet és meg kell találni azokat az alapszagokat, amelyekből az összes többi kikeverhető. Nem tudjuk, hogy hány ilyen szag van, és egyetlen egyet sem ismerünk még, de ebben az irányban kellene kutatásokat folytatni. Én évek óta dolgozom ezen, minden eredményem itt van ebben a táskában.

Óvatosan kinyitotta a táskát. Manczák bácsi belenézett, és egy sűrűn zsúfolt tartórendszerben hihetetlen

számú apró üvegcsét, furcsa üvegeszközöket, műszereket és vaskos feljegyzéseket látott.

- Egyedül persze képtelenség áttörést elérni. Ezért keresek partnereket, és legalábbis erkölcsi támogatást kutatásaimhoz, ha már anyagiakat manapság aligha remélhetek.

Manczák bácsi elismerően nézett Gézára:

- Hát, amikor itt megláttam az ókuláréjával, rögtön gondoltam, hogy valami habókos feltaláló lehet, de maga tényleg többet tud, mint a legtöbb tudálékos fazon, akiket a tv-ben mutogatnak. Nézze, az én erkölcsi támogatással maga sokra nem megy, de próbáljuk meg. Kölcson adom magának ezt a kisszobát szemben, legyen az a maga Nem Tudományos Akadémiája. Ezt akarta, nem? Fizikai szükségleteire használhatja a fürdőszobát, de a zuhanyozást hagyja otthonra. Amíg nagyobb disznóságot nem csinál, áll az ajánlat. Mit szól hozzá?

Géza belesett a kisszobába. Néhány ócska, de használható bútordarab, és töménytelen kacat volt benne.

- Ha segít - mondta Manczák bácsi -, a vackokat majd együtt levisszük a pincébe.

- Ez egészen elképesztő ajánlat - ámuldozott Géza. - Köszönöm szépen. Igyekezni fogok, hogy sohase bánja meg.

Kezet fogtak. A Nem Tudományos Akadémia megalapított.

2

A dolgos hétköznapok

A kisszoba napok alatt legalábbis ugyanolyan kutatóhely látszatát keltette, mint szemközt a MIKSI irodái. Géza behozta könyvtárának jelentős részét. Reggelente táskájából elővette laptopját, zsebéből mobilját, és a szükséges infrastruktúra készen állt. Az internethez hamar talált kapcsolatot a MIKSI wifi hálózatán keresztül elő-

ször kalózkodva, majd néhány nap után a joviális igazgatóhelyettestől kért és kapott féllégális engedéllyel. A Manczák bácsi készítette filctollas feliratot meghagyta a bejárati ajtón, csak alá írta fel kisebb betűkkel, hogy GÖÖZ GÉZA, PH.D. (TITKÁR).

Amikor Manczák bácsi reggel kicsoszogott a konyhába, elismerően bólogatott a látványos fejlődésen. Nem állta azonban meg, hogy meg ne jegyezze:

- Azért igazából nem értem, hogy mit remél ettől a maga irodájától. Gondoltam, talán a felesége elől menekül, és majd a nőit akarja idehozni, de látom, hogy még egy kanapét sem tett bele.

Géza mosolyogva csóválta a fejét. Nem, neki nem kellett menekülnie senki elől, a nők - úgy érezte - inkább öelölle menekülnek. Egy biztos támaszpontra vágyott a városban, aminek a címét meg tudja adni, ahová szakmai találkozókat tud szervezni, ahonnan könnyen el tud jutni az intézményes tudomány képviselőihez.

Géza szülei - orvosnő anyja és gyógyszerész apja - egy határ menti település egészségügyi ellátásáról gondoskodtak. Gézát viszonylagos jólétben nevelték fel, a közeleli kisváros gimnáziumába járaták középiskolába. Az

egyetemet már Budapesten végezte. Egy Pest melletti községben élő nagyszülei boldogok voltak, hogy kosztot és kvártélyt biztosíthattak neki. Innen járt be busszal és metróval, ha a városban volt dolga. Rendszeres munkahelye eddig még nem volt, baráti kapcsolatai révén néhez szakmai szövegek fordításából keresett pénzt (nem is rosszul), amit majdnem teljes egészében a nagyszüleinek adott haza.

Aznap délutánra Balázst várta. Balázs gimnáziumi osztálytársa és legjobb barátja volt. Együtt jöttek fel Pestre egyetemre, ahol Géza biológus, Balázs fizikus lett. Balásznak nem volt budapesti rokonsága, ő kollégiumban, majd albérletben élt. Friss diplomáját gyorsan kiegészítette egy házasságlevéllel, és mire a PhD-jét megszerezte, már két gyerek apukája is lett. Megpályázott és elnyert egy postdoc állást New York állam egyik jó nevű egyetemén, majd egy év után megkönnyebbülten hazajöttek. Felesége, Edit, nagyon nehezen viselte az idegenbeli életet a két pici gyerekkel, és Balázs sem tudott igazán megbarátkozni a világ minden sarkából összesereglett zsenijelöltek kőkemény konkurenciaharcával.

Itthon minden szép és jó lett volna, ha lett volna miből megélni. Ekkor jött egy váratlan kísértés: szüleinek egy régi barátja, aki egy nagy nemzetközi tőzsdei cég menedzsere volt, egyszer csak felhívta telefonon.

- Szevasz, Balázs! Kürti Endre vagyok.

- Jó napot, Bandi bácsi! De régen nem beszélünk. Hogy vannak?

- Remekül, mint mindig. Mondd, ugye te fizikusként végeztél?

- Pontosan. Miért kérdi?

- Mindjárt mondom. Doktorátusod, nyelvvizsgáid hogy állnak?

- Minden oké. Summa cum laude, angol, francia felsőfokú, orosz közép.

- Jobb nem is lehetne. Pont ez kell nekünk.

- Újabban már fizikusokkal is kereskednek a tőzsdén?

- Na, nem egészen... A cég, ahol dolgozom, egy fejlesztő-elemző csoportot kreálna Budapesten. Közgazdászokat és fizikusokat keresnek.

- Persze, és biciklistákat. De hát miért értenének ehhez a fizikusok?

- Ehhez nagyjából senki sem ért. Pont az lenne a dologtok, hogy megtanuljatok érteni hozzá. Okosak vagytok, és minden erkölcsi és anyagi támogatást megkaptátok.

- Hmm. Vettem. Köszönöm szépen, és majd jelentkezem.

Balázs több napig vívódott, órákig beszélgetett családjával, kollégáival és barátaival, végül meggyőződött róla, hogy - önmagát is beleértve - senkinek nem fog hiányozni, ha ő nem a fizikában fogja a továbbiakban áldásos tevékenységét kifejtteni. Eladta a lelkét a karvalytökének és nem bánta meg. Nemcsak kis családja jólétéről tudott addig elképzelhetetlen szinten gondoskodni, hanem egy minden eddiginél kevésbé frusztrált csapatban dolgozhatott, alkothatott. Boldog volt. Közben azt is érzékelte, hogy a szakmán kívüli dolgokban is higgadtabban és hasznosabban tud állást foglalni, mint régi kollégáinak és barátainak nagy része.

Géza abban reménykedett, hogy Balázssal együtt ki fogják tudni eszelni, hogyan használhatják ki legjobban a Manczák bácsi nagyvonalú ajánlatában rejltő lehetőségeket. Balázs szörnyülködött egy sort a ház állapotán, megdicsérte Gézát az iroda berendezéséért, de alapjában inkább szkeptikusnak látszott.

- Tudod, abból már egy kicsit kinőttünk, amikor ráírtuk a fészerre, hogy Orion úrhajó, és egy pár hülyegyerek elhitte, hogy igazi csillagutazásra indulunk. Bár - tette hozzá kis somolygással -, az olyan hülyegyerekek közül eggyel-kettővel még összefuthatunk alakuló akadémiai kalandjaid során.

- Azért hívtalak ide - nézett reménykedően barátjára Géza -, hogy valami használható ötletet adjál. Hülyegyereknek itt vagyok én.

Balázs sohasem cigarettázott, de ha erősen gondolkodott, akkor a szájával füstkarikák eregetését imitálta. Valamilyen régi detektívfilmből ragadt rá ez a mozdulat. Most is ezt tette. Géza szinte érezte a szivarfüst átható illatát.

- Közhasznú társaságot fogunk alapítani - mondta ki az ítéletet Balázs.

- Mi sem természetesebb - bólintott Géza. - Kicsiny gyermekkorom óta erre vágytam. Az mi?

- Azt hiszem, te erre most nem vagy kíváncsi. A lényeg az, hogy ez látszik most számunkra a legelőnyösebbnek. Anyagilag és erkölcsileg is. Olyan előnyös, hogy sok szak-

értő szerint nem is fogják őket sokáig engedélyezni. De most még igen. Nem-tudományos Akadémia Közhasznú Társaság. Entéá káháté. Bizalomkeltő, nem?

- Hát, nem is tudom - ízlelgette a nevet Géza. - Tényleg nem rossz. És mibe fog ez kerülni?

- A fenntartása a lehető legolcsóbb. Az alapításnál van egy kis bibi, mert hárommillió forint alaptőke kell hozzá, Géza felnevetett.

- Hárommillió. Alaptőke. Na jó, felejtjük el. Akkor az Orion úrhajó realisabb terv.

- Nyugi-nyugi - nyugtatta Balázs -, nem eszik olyan forrón. Ezt csak a bejegyzés idejére kell letétbe helyezni, és ha ezen múlik, akkor szívesen kölcsönadom neked.

Géza döbbsenten nézett rá.

- Ne hülyéskedj! Hogyan fogadhatnám én ezt el?

- Te ne hülyéskedj! Gondolj bele, Széchenyi mit ajánlott fel egy akadémia alapítására! Ahhoz képest az enyém aprópénz. És csak egy pár hétig kell nélkülözni. És persze lesznek apró kéréseim.

- Nocsak! - lepődött meg Géza. - Például?

- Például hogy minden *Nature* és *Science* cikked végén mondjál köszönetet Balázs barátod nagylelkű támogatásáért.

Géza nevetett.

- Meglesz.

Ezzel túl is voltak a nehezén.

Géza nem hiába bízott barátjában. Jogász és közgazdász ismerősei segítségével villámgyorsan lezavarták a cégalapítás procedúráit. Gézának csak az elébe tolt papírokon kellett százezer-egynéhányszor aláírnia a nevét, és az NTA KHT. a hivatalosan létező szervezetek boldog

(?) családjának tagja lett. Közhasznú tevékenységét a tudományos kutatás és az ahhoz kapcsolódó feladatok – például publikálás, rendezvények szervezése – terén volt hivatva kifejtteni.

Balázs tanácsára megszerezték az ntakht.hu doménnevet, egy egyszerű honlapot és e-mail fiókokat hoztak létre, továbbá levélpapírt és névjegyeket csináltattak.

Géza egészen elképedt.

- Ha nem tudnám, hogy csak mi csináltuk, azt hinném, hogy ez az egész tényleg létezik.

- Lehet, hogy Széchenyi is pontosan ezt gondolta? – merengett el Balázs.

Géza mindenesetre nem cserélte le Manczák bácsi filctollas feliratát, csak mellébiggyesztette a Kht. megjelölést, és saját neve mellett a titkárt ügyvezetőre cserélte. Manczák bácsi meg is jegyezte:

- Ez hamar ment. Csak nem tudom, hogy előléptették-e vagy lefokozták.

- Eben guba, Manczák bácsi – kedélyeskedett Géza. – Eddig titkár voltam, de nem volt titkom, most ügyvezető lettem, de nincs ügyem.

- Sebaj, Géza fiam – vigasztalta Manczák bácsi.

- Ismertem én olyan ügyvédet, aki ügyek nélkül is kiügyeskedett magának egy rózsadombi villát és egy bala-toni nyaralót.

- Hát olyannak ismer maga engem? – kérdezte Géza.

- Nem. Sajnos, nem – zárta le a témát Manczák bácsi.

Géza örömmel tapasztalta, hogy újdonsült Kht.-jának gyakorlati hasznát is veheti, mert a következő fordítását a társaság nevében számlázta, és az eddiginél sokkal több pénze maradt belőle. Kellott is a pénz, hogy a cég kasszáját az alapítási, nyomdai és egyéb költségek után helyreállítsa.

Következő próbálkozásként az NTA KHT. ügyvezetőjeként bejelentkezett baráti beszélgetésre az MTA-MIKSZI igazgatójához. Meglepett, de szívélyes választ kapott, és egy időpontot másnap délutánra. A jelzett időben átsétált a folyosón, és bekopogott az igazgatóhoz. Az igazgató elhűlve nézett rá. Láthatóan eddig fogalma sem volt, kit takart a hangzatos titulus. Kicsit kényszeredett mosollyal kínálta hellyel, és a torkát köszörülte.

- Khm. Azt hiszem, semmi újjal nem szolgálhatok utolsó találkozásunk óta. Legalábbis jóval nem. Az anyagi lehetőségeink napról-napra korlátozottabbak. Ne vedd rossz néven...

Géza mosolyogva szakította félbe.

- Ne aggódj, nem tőled vártam újat. Én szerettem volna beszámolni az új fejleményekről. Új, és azt hiszem, jó fejleményekről.

Az igazgató arcán a zavart kis gyanakvással kevert érdeklődés váltotta fel.

- Nocsak! És mik lennének ezek a fejlemények?

- A kutatásaimat, amelyeket múltkor vázoltam, az NTA KHT. kereteiben fogom folytatni. A Kht. ügyvezetőjeként az intézményeink közötti esetleges együttműködés lehetőségeiről szeretnék tájékozódni.

Géza maga is meglepődött, milyen könnyen be tudott illeszkedni új szerepébe. Az igazgató pedig azon csodálkozott, hogy ennyire félreismerte a múltkor a fiatal kollégát, akiben akkor egy életképtelen, félnótás fantasztát látott.

- Természetesen bizonyára számtalan lehetőség kínálkozik - igyekezett óvatosan, de semmiképpen nem elzárkózóan reagálni az igazgató. Háttha ez a furcsa szerzet valami pénzt is tud hozni a házhoz. - Azt hiszem, jobban jársz, ha a munkatársaim gondjára bízlak, ők tájékozottabbak a részleteket illetően.

Ismét a joviális igazgatóhelyettes gondjaira bízta Gézát. Röviden vázolta neki a beszélgetésüket, de a hátsó üzenet most ez volt: Ne engedd el, amíg csak egy fillére is van reményünk tőle!

- Rögtön foglalkozom veled, Gézám, csak félbehagytam egy megbeszélést a kollégákkal. De mindjárt meg is kérdezem őket, hogy van-e veled kapcsolatban valami jó ötletük.

Mielőtt elviharzott, betessékelté Gézát a könyvtárszobába. A könyvtárszoba valójában ugyanolyan cselédszoba volt hajdanán, mint Géza „irodája”. A két szoba pontosan szemben volt egymással a folyosó két oldalán. Az ablakán a függöny általában be volt húzva, mert a munkaidő nagy részében a folyosónak arra az oldalára sütött a nap. Amennyire éppen be lehetett látni, Géza gyakran egy fiatal nő alakját látta átderengeni függönyön. Amikor most Géza belépett a szobába, a fiatal nő ott ült a számítógépe és egy nagy halom könyv mögött, és elmélyülten dolgozott. Géza köszönésére csak visszamosolygott, és intett, hogy foglalja el magát. Géza megállapított

ta, hogy nemcsak fiatal és nő, de csinos is és rendkívül bájos arca van. Szív alakú arc, amit a szemüvege csak még vonzóbbá tett. Géza odalesett a könyvekre. Angol, francia és német könyvek voltak. Címük alapján alighanem szociológiai és pszichológiai témájúak.

Amikor a nő egy lélegzetvételnyi szünetet tartott a munkában, Géza azonnal lecsapott rá.

- Maga itt a könyvtáros?
- Voltaképpen igen.
- Milyen egy voltaképpen könyvtáros?
- Könyvtárosi státuszba vetek fel, mert csak arra volt lehetőség. És ha már, akkor elvégzem a könyvtárosi feladatokat is. Szerencsére – vagy persze inkább sajnos – ez nem túl sok, mert könyvekre, folyóiratokra egyáltalán

nincs pénz. A kollégák magánbeszerzései, tiszteletpéldányai kerülnek a könyvtárba.

- És amikor nem könyvtáros, akkor mit csinál?

- A PHD-met írom szociálpszichológiából - tette a kezét a könyvhalomra. - Zádori professzor a témavezetőm, akinek a nyugdíjazása után az egyetem a tanszéke helyett még egy hokedlit sem tudott adni, és végül itt kapott albérletet. Szerencsémre doktori témavezetőnek még elfogadja az egyetem. Irtó nagy fej. Még most is többet van külföldön, mint itthon. Egyébként Szilvai Andrea vagyok, és azt ajánlom, hogy tegeződjünk. Szervusz. - nyújtott kezét Gézának.

- Szervusz. Gööz Géza vagyok. Két ő-vel, a második hosszú - viszonzta a kézfogást, és most sem volt benne biztos, hogy a helyesírási útmutatás feltétlenül helyénvaló volt-e. Azt mindenesetre megállapította, hogy Andrea kézfogása méltó a megjelenéséhez: határozott, de puha és melegséget sugároz.

Mielőtt azonban alaposabban belemerülhetett volna a lány fény- és esetleges árnyoldalainak tanulmányozásába, nyílt az ajtó, és visszaviharzott az igazgatóhelyettes.

- A haza bölcseinek az egyöntetű véleménye szerint neked Deutsch Rudival kellene beszélned. Ő persze ilyenkor már nincs bent, de reggel hattól mindig itt találod. Mivel úgy tudom, te is korai madár vagy - egy kicsit elbizonytalanodott, hogy illő-e tudnia arról, hogy ki, mikor, kivel és hová jár a folyosón -, szóval, biztosan valamelyik reggel szívesen fogad. Majd mi is szólunk neki, hogy keresni fogod.

Tett egy mozdulatot, hogy kikísérje Gézát, de egyszerre csak úgy érezte, hogy ő itt hirtelen elefánttá változott, és ismét zavarba jött.

- Elnézést, ha félbeszakítottam a beszélgetésedet, természetesen gondolom, egyedül is kitalálsz.

- Nem, nem, - szabadkozott Géza - éppen túlestünk a bemutatkozás formaságain. Nem szeretném zavarni Andreát. Ide is bármikor visszatalálok, ha mind a kétőnknek éppen alkalmas.

És indult is kifelé az igazgatóhelyettessel. Visszapillantva Andrea szeméből úgy látta, hogy az alkalom hamarosan el fog jönni.

Géza a folyosón gyakran látta Deutsch Rudolfot. Ismerte gömbölyded alakját, sajátos, - mondjuk ki kereken - csámpás járását, elmaradhatatlan oldaltáskáját. Egy ideig valamiféle kézbesítőnek gondolta, nehezen tudta elhinni, hogy nemzetközi hírű tudós.

A MIKSZI bölcsei nyilván azért irányították Gézát Deutschhoz, mert ő volt körülbelül az egyetlen, aki értett a természettudományokhoz. Az intézet jelenlegi munkatársainak képzettsége és érdeklődése több-

nyire a társadalomtudományok és a humaniorák területére esett, Deutsch matematikusként végzett. Olyan mesterek mellett nőhetett fel, mint Erdős Pál, Rényi Alfréd és Kalmár László. Egyetemi éveiben érte el legnagyobb matematikusi sikerét, készített egy bizonyítást Erdős Pál egy sejtéséhez. Ezek a sejtések Erdős fantasztikus intuíciójával meglátott matematikai állítások voltak, amelyek bebizonyítói az Erdős által felajánlott pénzjutalmat (általában egy dollárt) és a társszerzői halhatatlanságot kapták jutalmul. Sajnos Deutschnak ez nem sikerült, mert a valóban szellemes bizonyításban Erdős hibát talált és dicsérő szavak kíséretében visszaküldte. Deutsch még egy fél évig dolgozott a bizonyításon, de Erdős másodszorra is talált benne hibát, sőt, válaszában megjegyezte, hogy most már ne is nagyon fáradjon, mert egy dél-afrikai kolléga talált egy jó bizonyítást, amit hamarosan közölni is fognak.

Deutsch körülbelül ekkor látta be, hogy igazi matematikus sosem lesz belőle, és minden energiájával Kalmár László tanításai felé fordult. Kalmár az akkor még gyermekcipőben járó számítástudomány és a szovjet kultúrszférában burzsoá áltudománynak bélyegzett kibernetika alapjait ismertette meg tanítványaival. Gyermekcipő ide vagy oda, Turing és Neumann munkái nem voltak éppenséggel könnyű olvasmányok. Deutsch derekasan birkózott meg az itthon kevésbé ismert és elismert tudásanyaggal, és a Rényi Alfréd-től tanult információelméleti és gráfelméleti ismereteivel összeötözve egy nemzetközileg is nagy feltűnést keltő doktori disszertációt alkotott.

1956 a legjobb pillanat lett volna számára, hogy a világ legkiválóbb egyetemeinek bármelyikén ki tudja, meddig ívelő karrierbe kezdjen, de ő hűségéből, kényelemből vagy – ahogy akkoriban mondták – kalandvágyból itthon maradt. Az eredmény persze az lett, hogy egy 1956-os jelentéktelen, de tagadhatatlan szovjetellenes megnyilvánulása miatt (amit voltaképpen csak a kutatás szabadságának korlátozása elleni fellépésnek szánt) szinte teljes pályafutása során küzdenie kellett a hivatalban lévő hatalom (mondjuk ki, a párt tudománypolitikai vezetői) ellenszenvével. Professzori kinevezése, akadémikusi jelölése előtt hirtelen váratlan akadályok merültek fel. Volt olyan eset, hogy egy fontos nemzetközi konferencia előtt az útlevelét vizsgálatra bekérették, és véletlenül csak két nappal a konferencia befejezése után adták vissza.

Aki ezek után azt gondolja, hogy Deutsch Rudolf sértett, megkeseredett emberré vált, az nagyon téved. Lényének egyik alapeleme a humor volt. Nem ritkán a cinikus vagy éppenséggel a fekete humor, de a humor. A másik alapelem a küzdelem, a verseny. A tudomány mellett két szenvedélye volt: a sakk és a tenisz. Egyikben sem a játék, a gondolatok vagy a mozdulatok szépsége, harmóniája vonzotta, hanem a győzelem.

– Nekem az nem elég, ha nyerek – magyarázta gyakran –, nekem győznom kell. A kézfogás kell, amellyel a vesztes beismeri a vereségét.

Tudományos pályáján is sikerült ezt a szellemet érvényesítenie. Hamar felismerte, – ami a 60-as évek magyar tudományos életében korántsem volt nyilvánvaló – hogy a nemzetközi tudományos életben egyáltalában nem a különféle tagságok és titulusok, hanem kizárólag a te-

kintélyes nemzetközi folyóiratokban megjelent publikációk adnak megbecsülést. Ezt pedig a legellenségesebb pártkorifeusok sem tudták megakadályozni (pedig megpróbálták). Ő azonban ennél is tovább ment. Rávette az egyik nagy hazai tudományos kiadó igazgatóját, hogy adjanak ki egy folyóiratot az egyik legnagyobb nemzetközi kiadóval közösen. A folyóirat témájául egy akkoriban felívelő témát választott, amely Erdős és Rényi munkáin alapult, és amelyben addigra már ő is bizonyos ismertségre tett szert. Ez elegendő alapnak bizonyult ahhoz, hogy a téma nemzetközi nagyságai is csatlakozzanak a szerkesztőbizottsághoz és elfogadják Deutsch főszerkesztői szerepét. A folyóirat hamarosan a terület legelismertebb publikációs csatornája lett, és az „egész Magyarországon világhírű” kollégák körüket rágva várták, hogy a főszerkesztő miként dönt cikkük elfogadásáról. Ez volt a beismerő kézfogás, amelyre Deutsch vágyott.

Géza valóban korán kelő volt, de a nagyszülőktől be is kellett érní a Belvárosba, ezért végül Deutsch-csal egy reggel 7 órai találkozásban egyeztek meg.

A rövid udvariassági formulák után – amelyet Deutsch bőséges adomázással tarkított – Géza részletesen előadta a szaglással kapcsolatos elméletét, és közben aggódva figyelte, hogy beszélőtársa szemében mikor jelenik meg az értetlenség vagy az unalom jele. Meglepetésére Deutsch érdeklődéssel hallgatta végig, és az előtte lévő jegyzet-tömbbe időnként firkált is valamit, ami nem feltétlenül egy szemüveges tőknek látszott.

- A Nobelről éppen lemaradtál - utalt Deutsch arra, hogy a közelmúltban adták az orvosi Nobel-díjat a szaglás mechanizmusát vizsgáló kutatóknak. - Ennek van jó és rossz oldala is.

Géza örömmel nyugtázta, hogy Deutsch ennyire képen van a témában, de sietett hozzátenni különvéleményét.

- Természetesen Axel és Buck rászolgáltak a díjra, bár akkor szerintem Marco Lucas is, de egyikükben sem merült fel az alapszagok lehetősége.

Deutsch bólogatott.

- Valóban nem. Ez rád vár. A tavalyi Nobel-díj annyiban használ neked, hogy még reflektorfényben van a téma. Annyiban árt, hogy sokan úgy gondolhatják, hogy minden lényeges kérdést már megoldottak.

Látva Géza tiltakozó arckifejezését mosolyogva hozzátette:

- Persze, mi tudjuk, hogy erről szó sincs.

Deutsch megkérdezte:

- És milyen folyóiratok vannak a területen?

Géza eltűnődött.

- Hát, a komoly cikkek mind a sztárfolyóiratokban, a *Nature*-ben, a *Science*-ben, ezekben jelentek meg. Meg még a nagyobb idegtudományi folyóiratok, és az érzékeléssel foglalkozó speciálisabb folyóiratok közölnek a szaglásról szóló cikkeket. Másról nem nagyon tudok.

Deutsch lecsapott rá.

- Hát ez az! Meg kell csinálnod a téma szakfolyóiratát!

Géza elcsodálkozott.

- Nekem?

- Ki másnak?

- Hm. Érdekes gondolat. És hogyan kezdjek hozzá?
- Először is kell egy jó cím. Rövid és célratörő. Mondjuk: **Odor**. Ehhez aztán lehet kreálni egy hosszabb címet, mintha a rövid cím rövidítés volna. Például **ORIGINAL DOCUMENTS IN OLFACTORY RESEARCH. ODOR**.

- Zseniális! - ámult el Géza - És ezt csak így, kapásból! Mintha hónapok óta erre készültél volna.
- Nézd, nem régen csinálom, csak negyven-egynéhány éve. Valami csak lerakódik az emberben a meszes plakkokon kívül.
- Géza még mindig hitetlenkedve csóválta a fejét, úgy kérdezte:
 - Jó, és aztán?
 - Kell találnod egy húzónevet, aki hitelt ad a folyóiratnak. Na, nem anyagi, csak erkölcsi hitelt. A Nobel-díjakkal kár próbálkoznod, azt hiszem, ők most bőségesen

el vannak látva mindenféle megkeresésekkel. De Lucas talán kötélnek állhat. Ő most nyilván úgy érzi, hogy félre van állítva, és talán nem bánja, ha kialakíthat egy kis saját birodalmat.

- Elképzelted - helyeselt Géza. Van is egy régi kollégám, aki dolgozott veled Párizsban. Talán ő segíthet megkönyvékezni.

- Remek! - örvendezett Deutsch. - Nyilván Lucas lehet a főszerkesztő, te pedig mondjuk, ügyvezető szerkesztő. Aztán együtt összetoboroztok egy szerkesztőbizottságot, és összeállítotok egy nyálcsorgató rezümét. Ezután jön a neheze.

- A cikkek? - kérdezte naivan Géza.

- Dehogyan! - fogta a fejét Deutsch. - Azokat csak győzzétek majd elhessegetni.

- Hát akkor?

- El kell kezdeni házalni a nagy kiadóknál: Elsevier, Springer, Wiley, hogy legyen valaki, aki fantáziát lát benne.

- De hát látom, hogy mostanában hetente jelentkeznek új kiadók, ezekkel nem érdemes próbálkozni?

- Isten őrizz! Ezek pont olyan keveset érnek, amilyen sok van belőlük. Kis hiénák, akik a nagyok elhullajtott falatjain próbálnak élősködni. Elpazarolt idő minden perc, amit rájuk szánnál. Egyelőre. Lehet, hogy tíz-húsz év múlva más lesz a helyzet, de ma csakis a nagy kiadók azok, akik számítanak.

- Azt hiszem meggyőztél. Megpróbálom végigcsinálni, amit javasoltál. Fordulhatok hozzád tanácsért, ha valahol elakadok?

- Megsértődnék, ha nem ezt tennéd. Az első pofonok után jelentkezzél bátran. És amíg egy liba is él, tanácsaim mindig lesznek.

Géza már nem emlékezett pontosan a viccre, aminek ez volt a poénja, de hálásan nevetett rajta. És egészen őszintén köszönte meg mindazt a bölcsességet, amit Deutschtól tanult.

Amikor elindult vissza az irodájába, akkor jutott eszébe, hogy az intézmények közötti együttműködés témája nem is került szóba.

- Bizonyára nem véletlenül – gondolta rezignáltan.

Leült a számítógépe elé, és elkezdett fogalmazni egy levelet párizsi kollégájának.

3

Keresd a nőt, hátha megtalál

A Deutsch Rudival való beszélgetés után Géza már nem érzett ellenállhatatlan vágyat a MIKSZI-vel való együttműködés erőltetésére. Annál inkább érzett az intézet könyvtárának gyakori látogatására. Na, persze nem az ott található – kétségkívül egyedülálló – gyűjtemény, hanem – a szerencsére szintén egyedülálló – Andrea miatt.

Andrea nem volt olyan korán kelő, mint Géza (vagy pláne, mint Deutsch), ezért Géza általában olyan ebéd-idő tájban sétált át a könyvtárba. Ebédelni egyikük sem járt, magukkal hozott kajájukat ették. Gézának nagymamája csomagolt minden nap bőséges elemózsiát, Andrea a sarki péknél választott mindig valamit, ahol a reggeli kávéját és müzliszeletét költötte el. Andrea nagyon igyekezett betartani az éppen divatos táplálkozási tanács-

kat, és elborzadva nézte a Géza által naponta elfogyasztott „jóféle hazai” minőségét és mennyiségét.

- Ha ezeknek a táplálkozástudományi értekezéseknek hinni lehetne, akkor neked legalább kétszáz kilónak kellene lenned, és a vérnyomásodnak is legalább kétszáz-nak. Ehelyett vasággal együtt nem vagy egy fél mázsa, és az ötödik kávé után kezdesz felébredni. Én meg hiába kínlódom, nem tudok megszabadulni ettől az úszóövemtől – tapogatta Andrea valójában kellemesen formás derekát.

- Így vagy tökéletes – tette rá a kezét Géza Andrea kezére, és mind a kettőjüknek egy pillanatra elállt a lélegzetük.

Gézát Andrea mondataiból leginkább a „vaságy” szó ragadta meg. Arra gondolt, hogy Manczák bácsinak talán igaza volt, és legalább egy kanapét be lehetne tenni az irodájába. Jelenleg az iroda legkényelmesebb bútora egy, a Manczák bácsi által leselejtezett öblös karosszék volt, amely délutáni meditatív és inspiratív szundikálások számára kiválóan alkalmasnak bizonyult. De másra? Bár mindennek megvan a maga bája...

- De hol vagyunk még ettől? – ébresztette magát a valóságra Géza.

Géza nem akarta Andreát tudományos rögeszméivel traktálni, délutánonként inkább Andrea mesélt doktori disszertációjának anyagáról. Géza mindig szent borzadállyal gondolt a társadalomtudományok művelőire. Valahogy azt képzelte, hogy akik ezzel foglalkoznak, azok a szuverén emberi lényeket egy hangyaboly rovarjainak vagy egy gázfelhő molekuláinak tekintik, és ez erős ellenkezést váltott ki belőle. Andrea előadásában ez egészen

másként hangzott. Az emberek viselkedése sok hasonlóságot mutat az állatok viselkedésével, de sokban eltér tőle. Ugyanez igaz az állatok és a mikroorganizmusok, vagy a mikroorganizmusok és a molekulák között. Vannak, akiket a hasonlóságok, a közös törvényszerűségek izgatnak. Andreát a különbségek. Pontosan azok, amelyek egy emberi közösség viselkedését megkülönböztetik, mondjuk, egy marhacsorda viselkedésétől.

- Hát, néha nem könnyű különbséget találni! - poénkodott Géza.

- Ezért tudok én ebből doktorit írni - vágott vissza Andrea.

Géza természetesen azon is elkezdett töprengeni, hogy vannak-e az emberi és az állati szaglás között különbsé-

gek, és ha igen, mifélek. Legközelebb meg is kérdezte erről Andréát.

- Hogy a szaglás mechanizmusában van-e különbség, azt neked kell tudni - tűnődött el Andrea. - De hogy a szagok lelki és társadalmi szerepében óriási a különbség, az biztos. A szagoknak az állatoknál is fontos szerepük van a párkeresésben, a vészjelzésben, és még sok másban. De az állatfajok általában egy-egy szagot használnak minden egyes funkcióra. Az ember viszont úgy kommunikál a szagokkal, mint a nyelvvel. A szagok különféle kombinációjával hihetetlen érzelmek, vonzások és taszítások sokaságát tudja létrehozni.

- Tényleg, ez bámulatos! - ismerte el Géza. - És ha megtalálnánk az alapszagokat, akkor megfejthetnénk ennek a kommunikációs nyelvnek a titkát.

Gézát egészen lenyűgözte ez a gondolat. Már azt is hozzáálmodta, hogy Andréával közösen az ODOR-ban közölnek erről egy cikket, és azzal fogják meghódítani a tudományos világot.

Közelebbi tervnek azonban egy másik meghódítás foglalkoztatta. Félszegen megkérdezte:

- Mondd, benned milyen szagkombinációval tudnék vonzó érzelmeket létrehozni?

Andrea elgondolkodva fürkészte Géza tekintetét. Rövid ideig lehunyta a szemét, azután megint hosszan Géza szemébe nézett, mielőtt válaszolt.

- A múltkor megkínáltál a nagymamád sütötte kapros túróssal. Szerintem az megtenné.

Géza egy pillanatig hitetlen tekintettel bámult, aztán felpattant a székéből.

- De hát olyat csomagolt nekem ma is! Ha átjöttél volna... Nem, hát még maradt belőle! Ha átjönnél... - Géza nehezen rendezte gondolatait. - Átjössz?

Átmentek. A szerda délutáni szunyókálás után Manczák bácsi a nyugdíjas klubban kártyázott késő estig. A kapros túrós illata valóban ellenállhatatlan volt. Az öblös karosszék alkalmasnak bizonyult.

A búcsúzáskor Géza nem állta meg, hogy meg ne kérdezze:

- És mi lett volna, ha ma nem hozok kapros túróst, vagy ha nem maradt volna belőle?

- Láttam az ablakon át, amikor etted, és azt is, hogy maradt belőle - sütötte le szendén a szemét Andrea.

Balázs jól ismerte barátját. Tudta, hogy a folyóirat létrehozásán és Andreával való kapcsolatán is őszintén és teljes lelkesedéssel fog munkálkodni, de egyik sem fogja veszélyeztetni az elmélet ügyének abszolút elsőbbségét. Nem is vesztegette a szót másra, rögtön a tárgyra tért.

- Találkoztam a Műegyetemen egy pár régi kollégámmal. Az egyik megemlítette, hogy az analitikai kémia tanszéken foglalkoztak egy időben egy szimatométernek nevezett berendezés fejlesztésével. Nem emlékezett a részletekre, de megadta annak a professzornak az elérhetőségét, aki a projekt egyik atyamestere volt. Esetleg érdemes lenne beszélni vele.

A professzor mosolygós, ősz hajú bácsi volt, aki zavarba ejtő kedvességgel fogadta Gézát. Sokáig nézegette Géza névjegyét, mielőtt megkérdezte:

- Jól értem, hogy az NT az intézményed nevében nem-tudományosat jelent?

Ő volt az első, akinek ez feltűnt. Gézát azért nem érte váratlanul a kérdés.

- Betű szerint igen. De ezzel csak a tudomány megkövült intézményrendszerétől való elhatárolódásunkat szeretnénk jelezni. Ugyanígy elhatárolódunk minden tudománytalan gondolattól is.

- Értem - bólogatott helyeslően a professzor. - Talán akkor STSTA, SENEM TUDOMÁNYOS SENEM TUDOMÁNYTALAN AKADEMIA lenne a precíz megnevezés - tette hozzá elgondolkodva.

- Valóban. Meg fogjuk fontolni - mondta bizonytalanul Géza, aki nem tudta, hogy ez most vicc volt, vagy komoly. Mindenesetre megpróbált a tárgyra térni.

- Úgy hallottam, dolgoztatok itt egy szimatométer nevű berendezésen. Megtudhatnék erről valami bővebbet?

- Bizonyára, bizonyára - bólogatott eltűnődve a professzor. - Csakhogy az már nagyon régen volt, és azóta már sokkal érdekesebb eredményeim is vannak.

- Hogyne, elolvastam a legfrissebb cikkeidet is, és valóban átütő jelentőségűek. Engem azonban jelenleg a szimato...

A professzor lelkesen vágott a szavába.

- Örülök, hogy jó véleményed van róla, bár én a forradalmi jelentőségűt sem tartanám túlzásnak. Elmagyarázom, hogy miért.

És elmagyarázta.

Géza agya érdekesen működött. Gondolatban a Gellért-hegy lankáin sétált Andreával - oda néztek a tanszék

ablakai –, de a professor előadásának a végén jelesre le tudott volna vizsgázni a hallottakból, sőt, még néhány releváns megjegyzésre is futotta figyelméből.

– Öröm volt veled beszélgetni, remélem, te sem bántad meg, hogy eljöttél – a professor szemlátomást búcsúzáshoz készülődött.

Géza kétségbeesetten próbálta visszatéríteni az őt érdeklő témához.

– Nagyon megköszönném, ha néhány szóval elmesélnéd nekem a szimatométerek lényegét.

– Ja persze, a szimatométer! – kezdett derengeni a professzornak, hogy miért is jött a fiatal kolléga. – Hát, az elég régen volt, és sok elvi újdonság nem volt benne. Egy detektort próbáltunk építeni, amelyik meg tudott különböztetni néhány tucat szagtalan és szaggal rendel-

kező anyagot. Egészen kis mennyiségeket is. A módszer közben volt, egy adatbázist kellett csak felépíteni. Tudod, egy szótárat a szag és a detektor jele között.

A professzort most már nem lehetett megakadályozni egy újabb egyetemi előadás megtartásában. Géza gondolatai most nem kalandoztak olyan messzire, próbálta átértelmezni a professzor gondolatait a saját elmélete szerint. Minél tovább hallgatta, annál világosabban látta, hogy miért nem sikerült a professzornak eredeti gondolatot találni a szimatométer létrehozásában. Mert nem gondolt az alapszagok lehetőségére. Egyáltalán nem volt meglepve a professzor zárszavain.

- Szóval, abbahagytuk. Fizetni nem akartak érte, tudományos érdekessége nem volt, minek töltsük vele az időt? Nem igaz? Talán, ha kábítószerek kiszimatolására próbáltuk volna beidomítani, akkor nagyobb érdeklődést tudtunk volna kelteni, de addigra elment tőle a kedvünk. Neked sem tanácsolnám, hogy időt pazaroljál rá.

Géza más véleményen volt, de mielőtt még a professzor egy harmadik előadásba is belekezdett volna, sietve elbúcsúzott.

Fel volt villanyozva a hallottaktól, és alig várta, hogy a számítógépe és a jegyzetei segítségével végiggondoljon mindent.

Elsőként persze Baláznak számolt be a professzornál tett látogatása eredményéről. Nagyon lelkes volt, és nem győzött hálálkodni a találkozás megszervezéséért. Balázs

elgondolkodva hallgatta, szokása szerint fújva a láthatatlan füstkarikákat.

- Igen, a kábítószer... - bólogatott helyeslően. - Ebben van fantázia!

Géza kicsit sértve érezte magát, hogy az ő briliáns elméleti fejtegetése helyett barátja leragadt ennél a mellékszálnál. Folytatta is volna annak a meggyőző bizonyítását, hogy a professzor miért nem jutott eredményre, és ő miért fog, de Balázs lecsillapította.

- Nem vitás, hogy igazad van, erre kár is pazarolni az időt. Úgyhogy ne is pazarold. Inkább azt gondoljuk meg, hogy honnan fogunk mintákat szerezni.

- Mintákat? - döbönt meg Géza. - Milyen mintákra gondolsz?

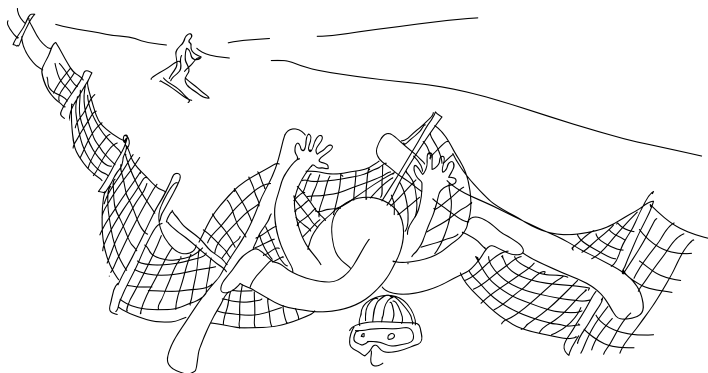
- Hát nem horgolásmintákra! - röhögte el magát Balázs látva Géza arckifejezését. - Finom, tiszta anyagokra, lehetőleg minél szélesebb választékban. Hagyományos és dizájner drogok, minden, amit csak manapság használnak.

Géza alig tudott magához térni.

- Te komolyan azt gondold, hogy itt, a belváros közepén egy kábítószer-laboratóriumot fogunk működtetni? Kockáztassunk mindent, amit nagy nehezen összegrúndoltunk, hogy aztán a végén majd börtönben kössünk ki?

- Azért ilyen hülyének ne nézzél! - méltatlankodott Balázs. - Ismerhetsz annyira, hogy én sem szoktam fejjel menni a falnak.

- Nana, és ott a Normafánál? - érdeklődött ártatlanul Géza.

- Jó, az csak egyszer volt - nevette el magát Balázs. - És az nem is fal volt, csak egy kerítés, és a lábamon meg azok a hülye hosszú lécek voltak.

A régi emlék felidézése elmosta a Balázs furcsa ötlete nyomán támadt kis feszültséget, és most már közös érdeklődéssel szőtték tovább a tervet.

- Ne felejtse el - magyarázta Balázs -, hogy mi egy tudományos kutatásra jogosult intézmény vagyunk. És amit csinálni akarunk, azt a legrosszabb indulattal sem lehet másnak tekinteni.

- Oké, én készséggel elhiszem, de vajon más is így lesz ezzel? - aggodalmaskodott Géza. - Ezeknek a szereknek állítólag már a tárolása is bűncselekmény.

- Jó. Pontosan utána fogok járni mindennek. - nyugtatta meg Balázs. - Sőt. Még jobbat is tudok. Van egy haverom, akivel együtt voltunk kint a Cornellén. Ő most a rendőrségen dolgozik. Mondjuk, nem az a tipikus elméleti fizikusi munkahely, de voltaképpen nagyon érdekes, amivel foglalkozik. Egy kutatócsoportot vezet, ahol arc-

felismerő rendszereket fejlesztenek. Véletlenül tudom, hogy közeli kapcsolatban van a kábítószeres kutatócsoporttal. Egészen biztosan fog tudni írni egy olyan papírt, amelyik feljogosít minket kifejezetten a kábítószerekkel foglalkozó kutatások végzésére.

Ez láthatóan megnyugtatta Gézát. Most már ő is a hogyannal kezdett foglalkozni.

- És akkor ő fog tudni mintákat is szerezni?

- Azt nem hiszem - hűtötte le Balázs. - Egy papírt még megkaphatunk tőlük, de az anyagokat sokkal szigorúbban veszik.

- A papír elszáll, az anyag megmarad - szögezte le Géza.

- Hmm... - ráncolta össze a homlokát Balázs, aki pontosan tudta, mekkora erőfeszítésbe kerül az embernek a legidiótább szóviccet is magában tartania.

Balázs elárulta Gézának a legesélyesebb beszerzési forrást is. Egy közvetlen kollégája, bizalmas, jó barátja sajnos rendszeres használója ezeknek a szereknek. Mivel (egyelőre) anyagilag megengedheti magának, csak tiszta, jó minőségű anyagokat használ. Rá biztosan számíthat.

Géza megígérte, hogy alaposan áttanulmányozza a kábítószerek szag alapján való felderítésének szakirodalmát. A szagirodalmat.

A kaposz túrós illatának hatása tartósnak bizonyult. Andrea és Géza minden különösebb ceremónia nélkül egy párnak tekintette magát. Munkaidejük közös részét (mondjuk, úgy ebéd- és uzsonnaidő között) a könyvtár-

szobában töltötték, ahol komolyan nekiálltak az állati és emberi szaglás élet-tani alapjairól és a társas viselkedésben betöltött szerepéről szóló tanulmányuk

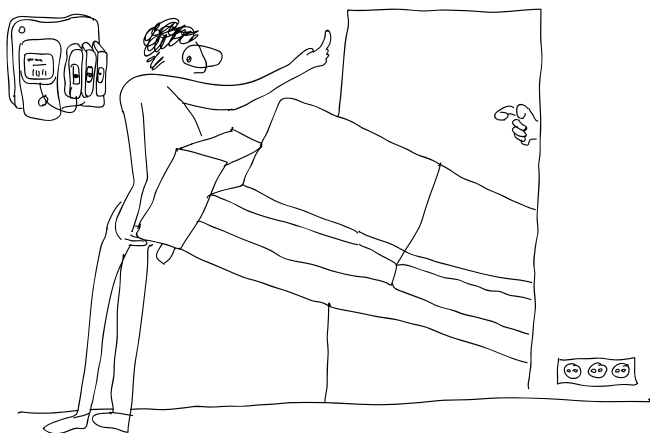
írásához. Amikor a MIKSZI irodáit délután bezárták (a joviális igazgatóhelyettes egészen kivételes esetektől eltekintve ragaszkodott hozzá, hogy ezt saját kezűleg végezze), akkor átsétáltak a folyosó túloldalára, Géza irodájába. Itt – a hely szellemének megfelelően – inkább nem-tudományos tevékenységgel töltötték az időt.

Manczák bácsi volt az, aki néhány hét után egyik reggel bizalmasan félrevonta Gézát:

– Semmi pénzért nem szólnék én bele abba, amihez semmi közöm nincs. Mert mindenki másképpen szereti, ugye. Én csak annyit mondok, hogy nekem semmi kifogásom nincs, ha mégis be akar tenni egy kanapét abba szobába. Mert ugye, ha egy fárasztó nap után mégis itt akarnának..., akarom mondani, akarna aludni, hát mégis csak kényelmesebb.

Szóval az atyai áldás is megvolt. Röviddel ezután a kanapé is.

Az esték kultúrprogramokkal és családi, baráti összejövetelekkel teltek. Sokat vendégeskedtek Balázséknál, ahol a két gyereket levakarni sem lehetett Andréáról. Edit, Balázs felesége akár féltékeny is lehetett volna rá, ehelyett szinte első látásra elválaszthatatlan jó barátnők lettek.

Andrea természetesen bemutatta Gézát anyukájának, aki tanítónői fizetéséből egyedül nevelte fel a lányát, és kellemetlen, de nagyon okos kérdésekkel puhatolta Géza képességeit és szándékait. Andrea mosolyából Géza úgy érezte, hogy átment a vizgán.

Géza egy olyan alkalommal vitte el Andreát a nagyszüleihez, amikor a szülei is ott voltak. Alig tudták leplezni meglepetésüket, hogy fiuk egy ilyen tüneményes lányt talált magának.

- Csak remélni mertük, hogy nem marad örökre egyedül - vallotta be Géza apja -, de féltünk, hogy valami hozzá hasonló sápkóros könyvmollyal jön össze.

- Biztosan nem lesz könnyű a mi fiunkkal - tette hozzá biztatóan -, de higgye el, hogy megéri a strapát.

Andrea megértően mosolygott, és biztosította Géza apját, hogy maga is így gondolja.

Amikor Géza nagymamája egy perce kettesben maradt az unokájával, megkérdezte:

- Mondd, és amikor csókolóztok, nem zavar titeket az a két vastag szemüveg?

- Levesszük, nagymama. Akkor levesszük - világosította fel Géza.

- Hacsak úgy nem... - csóválta

a fejét a nagymama.

Minden közös program, látogatás csak megerősítette Gézát és Andreát abban, hogy ők egymásnak lettek teremtvé.

Időközben válaszolt Géza párizsi kollégája. Beszélt Marco Lucasszal, aki főszerkesztőséget ugyan nem, de egy tiszteletbeli főszerkesztőséget vállalna a folyóiratban. Természetesen csak addig, amíg a folyóirat szakmai színvonalát vállalhatóan találja. Nagyon tetszett neki a javasolt cím, és ajánlott néhány tagot a szerkesztőbizottságba. Érdeklődött Géza kutatásai iránt is, és kérte, hogy küldje el neki a megjelent, vagy készülő cikkeit.

Géza heteken át éjjel-nappal levelezett. Szerzőket, bírálókat, szerkesztőket toborzott a leendő folyóirathoz, és persze kiadót próbált találni. Deutschnak tökéletesen igaza volt. Kéziratjavaslatban, kész kéziratban, szakmai érdeklődésben nem volt hiány. A szűk keresztmetszet a kiadó volt. A nagy kiadóktól óvatos, ám lényegében el-

utasító válaszokat kapott. A hiénák – ahogy Deutsch nevezte őket – ki tudja honnan, de szagot fogtak, és kecsegtetőnek hangzó, de lényegében tartalmatlan ajánlatokkal árasztották el Gézát. Géza eleinte udvariasan elutasította az ajánlatokat, aztán – Deutsch tanácsát megfogadva – válaszra sem méltatta őket. Egy szingapúri kiadó volt, amelyik Géza kutakodásai szerint nem volt teljesen komolytalan. Megkérdezte Deutsch véleményét.

– Ismerem őket – válaszolta Deutsch. – Több könyvem jelent meg náluk. Egyszer személyesen is találkoztam a nagyfőnökkel. Itt látogatott meg, ebben az irodában.

Géza csodálattal nézett rá.

– És milyen volt?

Deutsch közelebb hajolt, mint aki egy titkot készül elárulni.

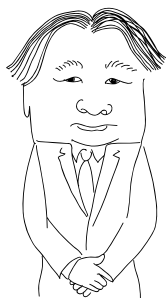
– Kínai.

Komolyabbra fordította a szót.

– A kiadóról nem beszélnék le. Agresszív az üzletpolitikájuk, ami neked voltaképpen hasznodra lehet. Persze, ha üzletileg nem lesz sikeres a folyóirat, akkor nagyon hamar ki lesz penderítve. Ez ugyan ma már a nagy kiadóknál sincs másképp. Zéró tolerancia. Ez a korszellem.

Géza elgondolkodva bólogatott. Igen, ezt már maga is megtapasztalta. De szerencsére vannak ilyen, a korszellemtől elmaradt figurák, mint Deutsch, Andrea vagy Manczák bácsi. Az ilyenek teszik élhetővé a világot.

Elfogadta a szingapúriak ajánlatát. Egy harminc oldalas szerződéstervezetet küldtek neki. Külön apró betűs ré-

sze nem volt, mert az egész szöveg alig olvashatóan apró betűkkel volt szedve. Géza persze átküldte Balázsnak. Ő konzultált a munkahelye jogászaival, akik szerint ebbe a szerződésbe belenyúlni olyan, mintha valaki egy svájci óra szerkezetét kisbaltával próbálná átalakítani. Ha Géza arra akarja használni a folyóiratot, amire való: tudományos cikkeket közölni és tudományos dicsőséget szerezni magának és másoknak, akkor nyugodtan írja alá. Ha üzleti babérokra pályázik, akkor felejtse el az egész tudományos bohóckodást. Balázs ezt az utóbbi megjegyzést saját tapasztalatából is csak megerősíteni tudta.

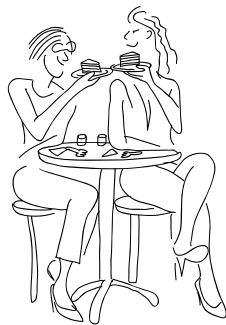
Gézának ezután csak egy megjegyzése volt, hogy a nevében a második „ó” hosszú. Végre valaki méltányolta az útmutatást, a módosított szerződés hamarosan érvénybe lépett. Két hónap múlva megjelent a folyóirat első száma.

4

Lányok és talányok

Andrea zserbózni ment Edittel. A zserbózás konkrétan nem a Vörösmarty-téri létesítményt jelentette, hanem elmélyült kutatómunkát, amely során a pesti cukrászdák zserbószeleteit tanulmányozták. Ha különlegesen izgalmas példányokra bukkantak, akkor időnként ellenőrző látogatáson győződtek meg a minőség állandóságáról. A zserbózásból Andrea általában súlyos büntudattal terhelt elégedettséggel került elő.

- Most komorabb és elgondolkodóbb volt a szokásosnál.
- Valami baj van? - aggodalmaskodott Géza.
 - Nem, nem. Baj semmiképpen.

- Bosszúság?
- Nem igazán.

Nyilvánvaló volt, hogy Andrea feszültebb a szokásosnál.

- Edit panaszkodott? - kérdezte Géza, bár ez egyáltalán nem volt jellemző Editre.

Andrea bólintott.

- A gyerekekre?
- Dehogyan!
- Rám?

Ezen már Andrea is elröhögte magát.

- De hülye vagy!

- Akkor most már tényleg meséld el, hogy miről van szó!

- Arról, hogy Balázsnak felajánlottak egy vezetői pozíciót a cége luxemburgi irodájában.

- Hát ez remek! - lelkesedett Géza, majd elbizonytalanodva folytatta. - Értem. Edit pedig nem szívesen költözne Luxemburgba.

- Pontosan.

- Ahogy Balázst ismerem, nem fog sokat habozni, hogy visszautasítsa az ajánlatot. Sohasem vágyott vezetői babérokra.

- Sajnos ez nem ilyen egyszerű. Ha visszautasítaná az ajánlatot, azt a cég úgy tekintené, hogy másutt képzelem el a jövőjét. Ezt pedig egyáltalában nem szeretné. És Edit sem.

- Hát akkor ez tényleg ronda csapda - vakarta a fejét Géza. - Azért, ahogy Balázst ismerem, meg fog próbálni találni valamilyen vészkijáratot - bizakodott barátjában.

- Persze, hogy jól ismered! - mondta Andrea egyetértően. - Már alakul is a B-terv.

- És az mi lenne?

- Az, hogy Baláznak havonta csak maximum 10 napot kellene Luxemburgban töltenie, a munka többi részét itthonról végezné interneten és telefonon. A cég pedig állná az utazási költségeket.

- Ez nem is hangzik rosszul. Edit és a gyerekek akkor itthon maradnának, és a zserbózásaitok sem lennének veszélyben. Nem is értem, akkor miért jöttél haza olyan gondterhelten.

- Nem egészen Balázsék életén gondolkodtam - vallotta be Andrea -, hanem a miénken.

- De hát szó sincs arról, hogy én bárhová el tudnék vagy akarnék utazni - értetlenkedett Géza.

- Te nem - válaszolt Andrea.

Géza szeme olyan tágra kerekedett, hogy majdnem kitöltötte a szemüvege keretét.

- Te??? - nézett döbbenten Andreára, aki állta a tekintetét.

- Talán.

- Ne rejtélyeskedj! - csattant fel Géza. - Titkolózol előttem?

- Ugyan már! - tiltakozott Andrea. - Alig vártam, hogy elmondhassam neked. Nádori tegnap jött haza egy konferenciáról, és rögtön felhívott, hogy valószínűleg tudna nekem megszerezni egy féléves ösztöndíjat Párizsba.

- De hát ez szuper! - lelkendezett Géza.

- Tegnap én is így gondoltam. De ahogy ma Editet hallgattam, egy kicsit elbizonytalanodtam. Nagyon keveset voltunk még együtt ahhoz, hogy egy fél évet külön

töltsünk. És nekem senki nem fogja finanszírozni, hogy csak úgy hazautazgassak, ha jól esik.

- Ez csacsiság - szögezte le Géza. - Te nem rólad és rólam beszélsz, hanem valamilyen fiktív kísérleti alanyokról. Ez a te társadalomtudósi álláspontod arról, hogy hogyan viselkedik egy pár egy ilyen helyzetben. Általában véve talán igazad van, de te meg én boldogok vagyunk, mióta megismerkedtünk, boldogok leszünk, amíg te Párizsban leszel, én meg Pesten, és boldogok leszünk, ha majd visszajössz. Ez nem tudományos kérdés. Ne felejtsd el, hogy ez itt a nem-tudományos akadémia.

Szavait tettek követték. Boldogok voltak.

Amikor Balázs másnap felhívta, Géza nem állta meg, hogy ne azzal vegye fel a telefont:

- Itt a luxemburgi rádió magyar nyelvű kívánságműsora. Mit kíván?

- Jó reggelt - vette a lapot Balázs. - Azért ez nem olyan nagyon vicces - tette hozzá.

- Egy kicsit?

- Nem, egy kicsit sem.

- Jól van, na. Tudom. Sokat beszélünk tegnap rólatok Andreával. De úgy hallottam, sikerül egy elfogadható megoldást találni.

- Úgy néz ki. Reméljük. De nem ezért hívtalak.

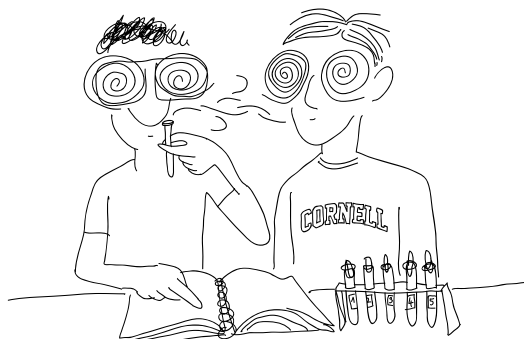
- És miért igen?

- Kaptam néhány anyagmintát. El lehetne kezdeni a kísérleteket. Átvinném őket hozzád délután. Ott leszel?

Géza lelkesedése határtalan volt.

- Itt vagyok, és itt leszek. Ha nem lennék itt, rohannék, ahogy a torkomon kifér, de így nem tehetek semmit. Itt vagyok és várlak.

- Három és négy között - búcsúzott el Balázs.

A minták színtelen vagy fehér kristályok és porok voltak azonosító számmal ellátott kis üvegfiolekban. A hozzájuk való dokumentáció tartalmazta mindegyik minta szakszerű kémiai leírását és a kötelező kezelési útmutatást.

Géza helyeslően bólogatott, miközben a dokumentációt olvasta. Hetek óta intenzíven készült erre a pillanatra. Több ezer oldalnyi szakirodalmat tanulmányozott át. Mindent, ami a kábítószer jellegű anyagok szagával kapcsolatos lehet. A molekulák térszerkezetére vonatkozó ismereteket, az infravörös spektrumokat, az emberi és állati érzékelés tapasztalatait. A kábítószereket kiszimatoló kutyák kiképzésével foglalkozó könyveket. És mindent a tudáshalmagt megpróbálta a saját szagelméletének

kereteibe rendezni. Az elmélet tetszetős és helyenként meglepő következtetésekre vezetett. A következő napok feladata lesz, hogy kiderítse, mennyire helytállóak.

A kísérleti munka olyan, mint a háztartás (vagy sok minden más). Az ötpercesnek gondolt munka másfél óráig tart, a félórás majd egy napig, az egy hétre tervezett adag pedig egy-két hónapig. Géza tudta ezt, mégis kicsit elkeseredett, amikor két hét után meg kellett állapítania, hogy most tart ott, ahol a minták átvétele utáni napon remélt: sikerült az első mérési eredményeket jegyzőkönyvbe rögzítenie. Azután – szerencsés esetben – jön egy produktív időszak, amikor a termelt adatok özönének rendszerezése okoz gondot, majd óhatatlanul újra meg újra szembe kell nézni a kérdéssel: végül is mi az értelme ennek az egésznek?

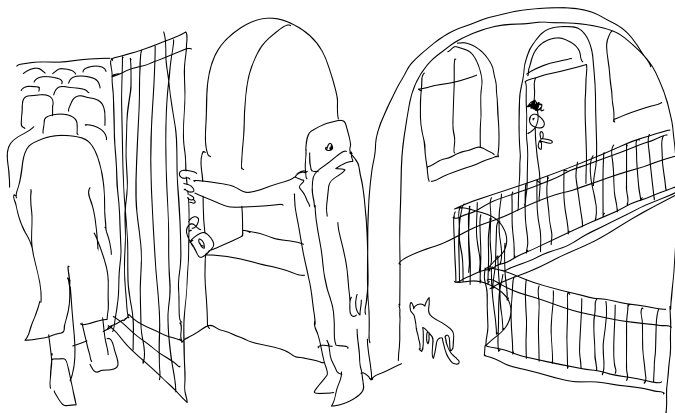
Gézának is jó néhányszor újra kellett terveznie a sziklaszilárdnak gondolt elméletei kereteit, mire kirajzolódott egy logikailag is következetes és a kísérleti eredményekkel is összhangban lévő építmény. Tisztában volt persze azzal, hogy ez még milyen messze van egy átfogó, általános elmélettől, hiszen érvényességét csak az anyagok egy nagyon szűk körére, a kábítószeres bizonyos típusára bizonyította. Ami az építményből készen volt, az valójában egy melléképület oldalszárnyának a toronyszobája. A kilátás azonban innen is beláthatatlan távlatokra terjedt, és ebben Géza élvezettel és büszkén gyönyörködött.

Időközben Géza környezetében is zajlottak az események. Balázs megkezdte luxemburgi munkáját, Andrea

számára pedig kézzelfogható közelségbe került a párizsi ösztöndíj. Már a szállás és a repülőjegy foglalásánál tartottak. Túlzás lenne azt állítani, hogy Géza tudomást sem vett barátja és barátnője életének ezekről a meghatározó eseményeiről, de valójában leginkább szerencsésnek tartotta magát, hogy a következő hónapokban minden idejét és energiáját a kutatásainak szentelheti.

Nagyszüleit is inkább csak a hétvégeken látogatta meg, egyébként pedig minden idejét a most már laboratóriumként is szolgáló irodájában töltötte. A kanapén aludt, és ha kellett, éjszaka is felkelt a kísérlet lefolyását ellenőrizni, vagy a mérési eredményeket feljegyezni. Az egyik ilyen kora hajnali ébredéskor szokatlan zajok hallatszottak a körfolyosóról. Óvatosan kinézett, és meglepve látta, hogy a hangok a szomszédos 1/1c lakás felől jönnek. Amint arról már szó volt, ezt a lakást hajdan titokzatos és barátságtalan emberek (a lakók bizonyára nem megalapozatlan vélekedése szerint államvédelmiskék) használ-

ták, majd évtizedeken keresztül gyakorlatilag állandóan zárva volt.

Most egy kis csoport ember várta, hogy egy társuk nagy műgonddal és kevés zajjal kinyissa az ajtórácsot, majd az ajtót, és bemehessenek. Tizennégyen vannak, állapította meg Géza különleges adottságánál fogva szinte önkéntelenül, minden különösebb érdeklődés nélkül. Több időt nem tudott szentelni rájuk, mert a futó kísérlet éppen egy kritikus fázisban volt, és arra kellett koncentrálnia. Körülbelül egy fél óra telhetett el, amikor újra hallotta a kis csapatot. Csendben és sietősen távoztak a szomszéd lakásból. Tizenhárman. Az utolsó gondosan bezárta az ajtót, a rácsot, és ment a többiek után.

Géza furcsállva csóválta a fejét.

„Kizárt dolog, hogy tévedtem volna” – gondolta magában.

Olyan agya volt, hogy szinte fényképszerűen fel tudta idézni magában a csoport képét az érkezéskor és a távozáskor, és a különbség egyértelmű volt. Egy kicsit még várt, de se fény, se hang nem szűrődött ki a lakásból. Befejezte a munkáját és visszafeküdt aludni.

Mire reggel újból munkához látott, már nagyjából el is felejtette a hajnali közjátékot. Annál is inkább, mert meglepetésére a hajnalban készült eredmények egy olyan anyag szagát is jelezték, amely nem szerepelt a vizsgált minták között. Azonnal felismerte, hogy ez is egy kábítószer jele, de abban is biztos volt, hogy ebből az anyagból Balázstól nem is kapott mintát.

- Biztosan szennyeződés – állapította meg. – Majd utánanézek, hogy melyik mintához keveredhetett hozzá.

El is indította az ellenőrző kísérleteket, hogy minél hamarabb be tudjon számolni Balázsnak is a hibás mintáról.

A mérések meglepő eredménnyel zárultak. A kérdéses anyag jele többet nem tűnt fel a méréseken. A minták tiszták voltak.

Ekkor jutott először az eszébe, hogy kapcsolatot keressen a hajnali rejtélyes látogatók és a gyanús mérési eredmény között. Teljesen abszurdnak találta a feltételezést, de egy kutatónak a legvalószínűtlenebb mellékkörülményt is figyelembe kell vennie.

Első reakciója volt, hogy Balázst hívja fel. Ha Balázs látta, hogy Géza keresi, fel sem vette a telefont, hanem azonnal visszahívta, hiszen ő a cége számlájára telefonálhatott. Most azonban csak az üzenetrögzítője válaszolt, hogy Balázs egész napos értekezleten van, és csak este tudja visszahívni.

Andrea véleményére is nagyon kíváncsi lett volna, de őt délelőtt sohasem lehetett felhívni, mert előadásokat hallgatott vagy tartott. Valóban, a telefonja most is ki volt kapcsolva.

Átsétált Deutschhoz. Ő is elég csavaros gondolkodású ember volt, hátha talál valamilyen egyszerű és ésszerű magyarázatot a történetekre. Deutsch nem volt egyedül, Wágner Robi volt nála. Wágner jóval fiatalabb volt Deutschnál, de már ő is nyugdíjas korú. Az első adandó alkalommal nyugdíjba is ment, és nyugdíjasként járt vissza az intézetbe, ahogyan ő szokta mondani – talán Kellér Dezsőt parafrázálva, – főleg azért, hogy ne kelljen se ott-hon ülni, se a levegőn lenni.

Majdnem két méteres termete és zengő, mély hangja önmagában tiszteletet parancsolt, bár ezt ő maga sose tette volna. Kissé elnagyolt arcvonásait és talán egész lényét is fényre sötétedő, vastag szarukeretes szemüvege mögé próbálta rejtteni. Ő is matematikusként végzett, de őt csak a legutóbbi években érintette meg a számítástechnika varázsa. A tehetsége pedig nyilvánvalóan megvolt hozzá, mert néhány év alatt nemzetközi hírnévre tett szert a Perl programnyelven írt egysoros programok specialistájaként. Örök szenvedélye azonban a zongorázás volt és maradt. Rendszeresen játszott a legkülönbözőbb közönség előtt. Régebben hajnalig nyitva tartó bárókban vagy külvárosi lebujokban, később inkább elegáns szállodák halljában, ötórai teákon. Ismeretségi köre ennek megfelelően rendkívül szerteágazó volt. Budapesten nehéz volt olyan embert találni, aki tőle két kézfogásnál távolabb lett volna. Kapcsolatrendszerét remekül kamatoztatta a szakmai és a magánéletében egyaránt, és mindig készséggel segített a barátainak, kollégáinak is bármiféle kapcsolatokat találni. (Igen, ha az alkalom úgy hozta, intim kapcsolatokat is.)

Géza elmesélte nekik az éjszaka történeteket, a szomszéd lakás látogatóit, a hiányzó egy főt és a rejtélyesen megjelenő és eltűnő szagjelet. Deutsch már elég jól ismerte Gézát ahhoz, hogy ne kételkedjen a szavaiban, de a hüledezésen kívül más ötlete nem nagyon volt. Wágner meg sem kísérelt magyarázatot keresni a szerinte az okkultizmus határát súroló eseményekre, viszont kapásból felsorolta vagy egy fél tucat olyan ismerősét, akiket biztosan nagyon érdekelne a téma. Köztük egy újságíró, aki a *Scientific American* rövid életű magyar kiadásának is

munkatársa volt, és néhány írása az angol változatba is belekerült. Az egyik cikk pedig mintha éppen a kábítószerszimatoló kutyákkal foglalkozott volna. Vagy mégsem?

Mielőtt Géza bármit szólhatott volna, Wágner már fel is hívta az ismerősét, aki megerősítette, hogy valóban írt a témáról. Wágner a telefon mikrofonját befogva kérdezte Gézát, hogy tehet-e említést az újságírónak a kutatásairól. Géza bizonytalan arckifejezését biztatásnak véve Wágner röviden elmondta, hogy a szomszédban egy kolléga egy teljesen új, még publikálatlan elmélet alapján a kábítószerek szagának számítógépes (erre Géza kicsit riadtan csóválta a fejét) felismerésével kísérletezik.

- Azt mondja, hogy ez világszenzáció lehet - tolmácsolta a mikrofont befogva Wágner. - Feltétlenül beszélni szeretne veled.

Géza kezdeti ódzkodása ellenére megállapodtak egy időpontban, amikor az újságíró meglátogatná az NTA irodáját. Deutsch nagyon fontosnak tartotta Géza lelkére kötni:

- Mielőtt bármi a sajtóban megjelenik, nagyon fontos, hogy az elméletet és az elvégzett kísérletek eredményeit megbízható helyen publikáljad. Igaz is, mi a helyzet az ODOR-ral? Találkoztatok már Lucasszal?

Na igen, az ODOR. Gézának a kérdés nélkül is volt némi büntudata a folyóirat miatt. Lelkesedése töretlen volt, és pontosan tudta, hogy milyen szakmai és esetleg anyagi lehetőségek rejlenek benne. Ennek megfelelő lelkiismeretességgel igyekezett végezni a legszükségesebb szerkesztői teendőit. Azt is tudta azonban, hogy ahhoz, hogy ezekkel a lehetőségekkel valóban élhessen, a legszüksé-

gesebbnél lényegesen több időt és energiát kellene a folyóiratba, és az azzal kapcsolatos kapcsolatépítő és – milyen csúnya szó! – promóciós tevékenységbe fektetni. A kutatásainak jelenlegi intenzitása mellett azonban ez az idő és energia hiányzott.

- Dolgozunk rajta – adott diplomatikusan kitérő választ Deutschnak. – Magad is mondtad, hogy egy folyóiratnak legalább három év kell, amíg kiderül, hogy életképes-e.

- Ez igaz – ismerte el Deutsch. – Bár az, hogy életképtelen-e, az sajnos hamarabb kiderülhet. Ahogyan az embereknél, a folyóiratoknál is nagy a csecsemőhalandóság. Ha eddig még megvagytok, akkor lehet reménykedni.

Géza örült, hogy ennyivel megúsza ezt a kényes témát. Örömeiben elhatározta, hogy Deutsch tanácsát megfogadva kihasználja a folyóiratának lehetőségét arra, hogy most már mások számára is elérhetővé tegye elméletének alapjait, és használhatóságát kísérleti eredményeivel illusztrálja. Most lett világos számára, hogy a hosszú évek óta dédelgetett elmélete se nem világmegváltó titok, se nem intellektuális eltévelyedés, hanem egy tudományos hipotézis a sok ezer hasonló közül, és ha hitelt akar neki szerezni, akkor ugyanazt az utat kell bejárnia, mint a többieknek: publikálni, bizonyítékokkal érvelni, vitákban meggyőzni másokat. Ha tényleg „világszenzáció” a téma, az bizonyára hasznos lesz számára, és talán a folyóirat számára is, de a tudományos elismerést nem a sajtóbeli népszerűség vagy a közismertség táplálja. Géza most érezte, hogy kezdi kinőni nem-tudományos akadémiajának kereteit.

Amikor este Balázs visszahívta, Gézának minden igyekezetére szüksége volt, hogy összerendezze gondolatait, és ne hagyjon ki semmi lényegeset a nap eseményei közül. Balázs is elcsodálkozott az éjszakai látogatónkon, és a mérési észleletek sajátos színe-, pontosabban szagaváltozásán, de azonnal javaslata is volt: Géza vegye fel a kapcsolatot Balázsnak a rendőrségen dolgozó kollégájával. Végül is neki köszönhetik a kábítószerrel való tudományos kutatás engedélyezését, így legalább láthatja, hogy nem fáradozott hiába. Amúgy is tudomásuk szerint a szomszéd lakás máig is a belügyminisztérium szolgálatában áll (még ha többnyire szolgálaton kívül is), törjék a fejüket ők.

Gézát ez a megoldás nagyon megnyugtatta, mert nyomta a lelkét a rejtély, de valójában annyira nem izgatta, hogy drága idejéből és energiájából sokat erre pazaroljon a kutatási terveiben való haladás helyett.

Az újságíró érdeklődésének Balázs nagyon örült, de annak még jobban, hogy Géza rászánta magát a cikk megírására. Egyetértett Deutsch véleményével, hogy a cikk megjelenése előtt Géza semmiképpen ne mondjon el semmi lényegeset sem az újságírónak, sem senki hasonlónak. Andreának és Manczák bácsinak lehet.

Géza beszámolt Balázsnak a nem-tudományos akadémia létjogosultságával kapcsolatos kételyeiről is. Balázs mosolyogva vette tudomásul barátja „megtérését”, de úgy gondolta, hogy az intézmény nevéen egyelőre nem lenne célszerű változtatni. A névváltoztatás számtalan adminisztratív nehézsége mellett a jelenlegi névnek van

egy sajátos bája, ami „itt, a világhír küszöbén” – öniro-
nizált Balázs – még jól jöhet. A római Accademia dei
Lincei-nek sincs már sok köze a hiúzokhoz, de a névnek
azért jó csengése van világszerte.

Derűs és derülátó hangulatban búcsúztak el ettől a ka-
landos naptól.

5

A hírnév szárnyán

Lassabban, mint hitte volna, de Géza végül is elkészült a cikkel. Először is szerkesztőtársának, Marco Lucasnak küldte el. Borzasztóan kíváncsi volt a véleményére, hiszen lényegében ez volt az első alkalom, hogy igazán hozzáértő szakember ismerhette meg az elméletét. Fel volt készülve a teljes értetlenségre, vagy a semmitmondóan bátorító hátbaveregetésre. Ehhez képest Lucas véleménye alapvetően pozitív és konstruktív volt. Azonnal átlátta és elismerte Géza alap gondolatának eredetiségét és használhatóságát. Nem maradtak rejtve előtte az elmélet gyenge pontjai sem, amelyeket Géza igyekezett a cikkben jótékony ködbe burkolni. Azt tanácsolta, hogy jobb, ha ezeket ő maga fejt ki a cikkben, hiszen minden elméletnek vannak korlátai, amelyeknek a pontos ismerete csak erősíti a használhatóságát. Intette Gézát arra,

hogy készüljön fel a szakmai közvélemény hihetetlen erős ellenállására, ami az elfogadott alapvető elveket, a „paradigmákat” megkérdőjelező gondolatok elkerülhetetlen velejárója. Ebben neki is gazdag és keserves tapasztalatai voltak. Mindenképpen feltétlenül támogatta a cikk közlését. Természetesen el kell küldeni bírálóknak (javasolt is néhány kollégát), akiknek a véleménye alapján Géza majd főszerkesztőként dönthet saját cikke megjelentetéséről. Géza boldog volt, és lelkesen küldte el a cikket a kiválasztott bírálóknak.

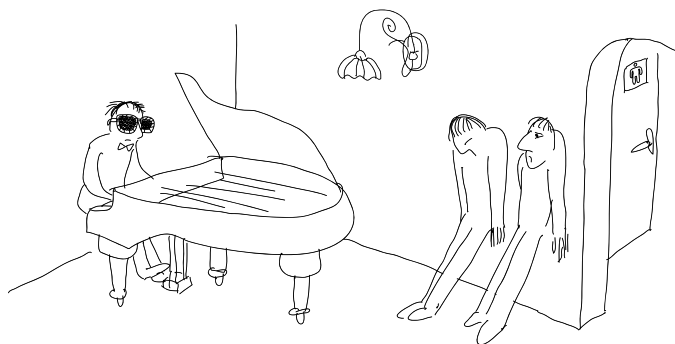
Időközben jelentkezett a Wágner Robi által beszerzett újságíró is. Géza elhatározta, hogy szokásától eltérően megpróbál nem túl sokat fecsegni az elméletéről, amíg a cikk meg nem jelenik. Nem esett nehezére betartani az elhatározását, mert az újságírót a szakmai részletek láthatóan egyáltalán nem érdekelték. Ő főleg a belügyes lakással kapcsolatos pletykákról és a kábítószer-szimatoló kutyákról próbálta faggatni Gézát. A pletykákban Géza nem volt igazán járatos, de elmondta, hogy a rejtélyes esetről beszámoltak a rendőrségen dolgozó barátjuknak, akinek a nevét nem adta meg. A kutyákról pedig ő is csak annyit tudott, amennyit az ismeretterjesztő irodalomból bárki elolvashatott. Az újságíró mindenesetre elégedettnek látszott, és bravúros leleménynek tartotta a Géza által használt *szagirodalom* kifejezést.

Kiderült, hogy Wágner Robit még a gimnáziumból ismeri, ahol mindenki Nobel-díjra – de inkább többre – tartotta őt esélyesnek, olyan sokoldalúan tehetséges és ambiciózus volt. Némi csalódást okozott – bár akik közelről ismerték, azoknak olyan nagy meglepetést nem –, hogy a szárnyaló tudományos karrier helyett évtizedek

óta ugyanannak, a világon alig néhány kutató által vizsgált matematikai problémának a megoldásával, és persze a zongorázással tölti az idejét.

Az újságírótól hallotta Géza először Wágner Robi kedvenc magyarázatát arról, hogy mi vonzotta őt olyan el-lenállhatatlanul a kocsmazongoristai pályára.

- Egy nemzetközi konferenciáról jöttem haza éppen - szolt Robi története -, és eléggé le voltam lombozva, mert az előadásomat azon a két-három emberen kívül, akikkel egész évben állandó kapcsolatban voltam, senki sem méltányolta. Pedig éppen egy egészen fontos rész-eredményt sikerült elérnem. Egy szájharmonikás have-rom hívott, hogy menjek vele zenélni egy igazi külvárosi kocsmába. Korábban általában csak saját baráti társasá-gomnak zongoráztam, ezért kicsit tartottam az estétől. A zongora a söntés mögötti kis „különteremben” volt, köz-vetlenül a mosdó mellett. Két atyafinak a mosdóból kijö-vet alighanem elfogyott az ereje ahhoz, hogy visszamen-jen a söntésbe, és a falhoz támaszkodva elaludt. Éppen

megpróbáltam valami szólófélet improvizálni, amikor az egyik fazon oldalba bökte a másikat:

- Jó a csávó, bazmeg, jó a csávó! - és ébren hallgattak tovább. Én meg arra gondoltam, hogy mikor fogja egy konferencián egy bravúros levezetésem után valaki ezzel megböknöni a szomszédját... Azóta járok szívesebben kocs-mákba zongorázni, mint konferenciákra előadást tartani.

Ígéretéhez híven az újságíró elküldte Gézának a megírt újságcikk kéziratát jóváhagyásra. A cikken Géza maga is meglepődött. Nem azon, hogy beszélgetésükből az NTA létrejöttének körülményeit, a belügyes lakás körüli pletykákat és a kutyákról szóló hézagos információkat emelte ki, Gézát pedig többször is *szagértőnek* titulálta. Inkább azon, hogy - bár Géza nem nevezte meg rendőrségen dolgozó barátját -, az újságíró alighanem saját kapcsolatai révén megtudta, hogy kábítószerrel való visszaélés gyanúja miatt nyomozás folyik a rendőrségen belül. Gézát olyan Sherlock Holmes- vagy Poirot-szerű kutató-nyomozónak igyekezett beállítani, aki a saját, mások által nem ismert és el nem ismert módszereivel segíti a rendőrséget, amikor a professzionális eszközeik elégtelennek bizonyulnak.

Gézának nem igazán tetszett ez a bulvár hőskölte-mény. Először természetesen Andrea és Balázs véleményére volt kíváncsi. Balázssal mindenekelőtt felhívták a rendőrségen dolgozó barátjukat. Hallatszott, hogy kicsit hezitál, majd azt mondta, hogy inkább beszéljenek személyesen. Azonnal át is ment hozzájuk, és szigorú

titoktartás mellett árult el néhány részletet azokból a töredékes információkból, amelyekről neki egyáltalában tudomása volt.

Kiderült, hogy a szomszédos lakást a rendőrség által lefoglalt áruk – esetenként kábítószeresek – tárolására is használják. Ezzel történt a disznóság. A biztonsági csoportban valaki tudhatott arról, hogy a lakásban még az ÁVH-s időkből van egy titkos lejárati dátum a pincébe, és onnan az utcára. Ennek felhasználásával a lakásba bezárt cinkosnak sikerült jelentős mennyiségű kábítószerrel (és feltehetőleg más értékeket is) kicsempészni a lakásból. Folyik a nyomozás, amelyből a nagyközönség valószínűleg semmit sem fog megtudni. Az újságírókat is biztosan le fogják állítani erről a témáról. Gézáéknak is azt ajánlotta, hogy a legjobb, ha gyorsan elfelejtik az egészet.

Andrea különösen örült ennek a legutóbbi fejleménynek, mert féltette Gézát ettől a szerinte egyáltalában nem neki való kalandos történettől. Ő már annak sem örült, hogy Balázs belerángatta Gézát a kábítószerrel való kísérletezésbe, még ha az formailag legális keretek között zajlott is. Remélte, hogy ezzel nagyjából le is cseng a sajtóérdeklődés, és Géza újra a munkájára tud koncentrálni.

Ez nem egészen így történt. A megjelent cikkben ugyan csak nagyon homályos utalások maradtak a konkrét ügyről, de a magányos hős dicsőítése nem homályosult. Az újságíró még a szaglással kapcsolatos közelmúltbeli Nobel-díjra is tett sokat sejtető utalásokat. Nem maradtak ki a cikkből a kutyák, és Géza egy félmondata nyomán – és Manczák bácsi nagy öröme – a denevérek sem.

A cikk nyomán Gézát elképzelhetetlen mértékben rohamozták meg az érdeklődők. Kutyatulajdonosok, narkósok, parfümkészítők és -kereskedők, gyógyszerügynökök, magándetektívek, hóbortos feltalálók, unatkozó nyugdíjasok, kíváncsi kiscserkészek és – alighanem a denevérek miatt – a Magyar Barlangász Szövetség egy képviselője is. Ez mind hagyján, de – mondhatjuk – szagot fogtak a média újabb képviselői is. A helyi és országos újságok, nyomtatottak és elektronikusak, a rádiók és tévék.

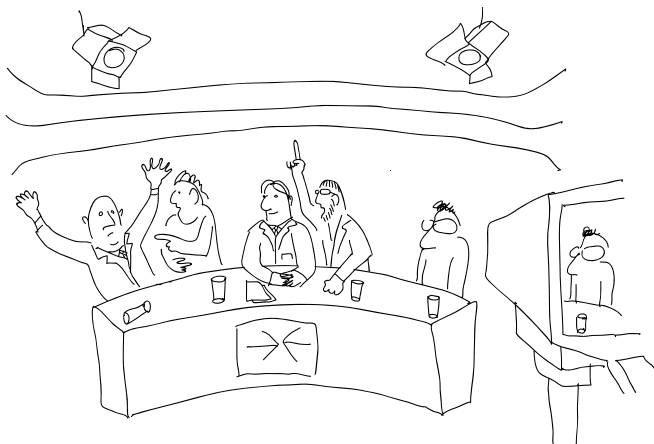
Géza előbb nevetve, majd egyre inkább kétségbeesve mondta, hogy egy sajtótitkárt kellene alkalmaznia, mert egyre több idejét vette igénybe az érdeklődőkkel való kommunikáció. Pedig a legtöbb felkérést, személyes találkozást lemondta. Főként Balázs unszolására mondott mégis néha igent. Így került be egy tévébeszélgetésbe is.

A stúdióbeszélgetést vezető riportert még Géza is ismerte, pedig ő a lehető legritkábban nézett tévét. Felkészültnek és lényeglátónak tartotta, miatta nem aggódott. Teljesen ismeretlen volt viszont számára egy ilyen stúdiófelvétel légköre, és ez alaposan meg is lepte. A technikai személyzet – tulajdonképpen érthető módon – úgy bánt velük mint munkaeszközeikkel, rakosgatták őket jobbra-balra, folyamatosan dolgoztak rajtuk a sminkesek, a berendezések villogtak, zörögtek.

- Egy kicsit több fényt a kis kukkeresre! – ez volt Géza.

- Az a zsekékabátos úgy izzad, mint egy ló – szólta az ítélet a legelegánsabbnak hitt sportzakójában feszítő kollégáról – öntsetek egy kis púdert rá!

Mire a beszélgetés elkezdődött, Géza már olyan kimerült volt, hogy a bemutatkozás is nehezebbre esett.

Maga a beszélgetés a kábítószerek és doppingszerek kimutatásáról és annak kijátszásáról szólt, illetve arról a megállíthatatlan folyamatról, amelyben a vizsgálati módszerek fejlődése az egyre agyafúrtaabb szerek létrejöttéhez vezet. A résztvevők többnyire orvosok, sportorvosok voltak, akik közül néhányan már a beszélgetés kezdetén heves vitába szálltak egymással. Géza nehezen találta a helyét a vitában, bár a műsorvezető nagyon segítőkészen próbált alákérdezni. Géza fejében folyamatosan az a kép volt, ahogy Manczák bácsi ül a televízió előtt, és ezért feltétlenül szükségesnek érezte, hogy szót ejtsen a denevérekről, de mihelyst megtette, rögtön érezte, hogy ez nem volt egészen helyénvaló.

Mindezzel együtt a beszélgetés rendben lezajlott, és miután adásba került, Géza – bár mint tudjuk, nem volt rossz fejszámolásban – számolni sem bírta a „láttalak a tévében!” telefonokat és üzeneteket. Életében először a

nagyszülei is méltányolták tudományos előmenetelét; végre büszkélkedhettek vele a szomszédok előtt.

A médiaszerepléseket követő telefonok közül az egyik igazán váratlanul érte Gézát. Egyik hajdani professzora, Szabó Szilárd akadémikus, a Tudományos Akadémia illetékes osztályának megbízásából kereste meg őt.

- Örömmel értesültünk, hogy milyen sikeresen haladsz a kutatásaiddal - kezdte.

Géza rácsodálkozott, hogy a többes szám első személy ilyenkor milyen finoman elidegenítő tud lenni. Nem én mondom, mi mondjuk.

- Sajnálattal állapítottuk meg - folytatta Szabó akadémikus -, hogy semmiféle kapcsolatod nincsen az osztályal.

- Nincsen. Talán emlékszel rá, annak idején pályáztam egy akadémiai ösztöndíjra, amit elutasítottatok. Most már úgy gondolom, hogy ez nagy szerencsém volt, mert valószínűleg másképpen nem lett volna lehetőségem ilyen szabadon dolgozni a saját elképzeléseim szerint.

- Igen, igen, annak idején kissé bizarrnak találtuk az elképzeléseidet - mentegetőzött Szabó. - Egyesek talán még most sincsenek teljesen meggyőzve.

Géza úgy érezte, hogy egykori professzora ezt most egyes szám első személyben is mondhatta volna.

- De tudod az a helyzet, - köszörülte a torkát Szabó professzor - hogy itt a neveddel kapcsolatban a Nobel-díjat is emlegették egy cikkben. Ez persze nyilván újságírói túlzás, de azért furcsán venné ki magát, ha valamilyen

nagyobb nemzetközi elismerést hamarabb kapnál meg, mint hogy az akadémia felfigyelt volna rád.

- Ez a veszély pillanatnyilag nem fenyeget - nyugtatta meg nevetve a professzort Géza, aki azonban nem elégedett meg ennyivel.

- Az osztály azzal bízott meg - magyarázta egyre zavartabban Szabó -, hogy próbáljunk kitalálni valamilyen formát, amellyel biztosítjuk egymást kölcsönös támogatásunkról, izé, nagyrabecsülésünkről, szóval érted, mire gondolok.

- Egyáltalában nem - mondta teljesen őszintén Géza. - Hogy én mennyire becsülöm nagyra az akadémiaát, azt körülbelül sejtethed, hogy én mivel tudnám támogatni az akadémiaát, arról sejtelmem sincs. Hogy ti mit tudtok, akartok tenni, azt nektek kell eldönteni.

- Rendben van, igazad van - visszakozott a professzor. - Akkor legalább adjál valami támpontot, hogy miben tudnánk együttműködni! Mire lenne szükséged?

- Égető szükségem szerencsére semmire sincsen. Azt gondolhatod, hogy egy belvárosi albérlet nem az ideális helyszín a laboratóriumi munkára. De megoldom.

- Na, persze - értett egyet Szabó. - De ugye tudod, hogy éppen most folynak ezek az átszervezések, és egyelőre még azt sem látjuk, hogy az akadémikus kollégák csoportjainak hogyan tudunk megfelelő munkafeltételeket teremteni.

- Főleg, akiknek nem is akartok - gondolta magában Géza, de hangosan csak ennyit mondott: - Természetesen megértem, és mindenképpen köszönöm, hogy gondoltatok rám.

És letette a telefont.

Andrea meg volt elégedve Gézával.

- Kezdesz úgy viselkedni, mint egy felnőtt – dicsérte Gézát.

- Tudok úgy viselkedni – javította ki Géza. – Ha akarok. De nem mindig akarok.

- Ez az én szerencsém – dorombolta a telefonba Andrea.

- Ez – válaszolt tömören Géza.

- Na, azért ne helyeselj annyira! – csattant fel Andrea.

Jól kezelték a távkapcsolatot, de hiányoztak egymásnak. Nagyon várták, hogy újra együtt lehessenek.

A határidőről csak kicsit lekésve mind a két bíráló elküldte a véleményét. Lucas természetesen jól látta, hogy a gyökeresen újszerű gondolatok ellenállásba fognak ütközni, de a javasolt bírálók legalábbis nem voltak kifejezetten ellenségesek.

Az egyikük elsősorban bizonyos szakirodalmi előzmények figyelembe vételét hiányolta – sajátos módon főként az ő saját munkáit. Géza természetesen ismerte ezeket a munkákat, de határozottan irrelevánsnak tartotta őket a saját kutatásait illetően. Elfogadható kompromisszumnak találta azonban, hogy néhányukra – megfelelő szövegkörnyezetbe helyezve – hivatkozzék a cikkben, ha ezzel elnyerheti a bíráló jóváhagyását.

- Opportunista disznó! – nézett magára a tükörben, majd azzal nyugtatta magát, hogy Andrea ezt is biztosan a felnőtt módon való viselkedés kategóriájába sorolná.

A másik bírálóat nehezebb eset volt. A bíráló láthatóan rendkívül gondosan áttanulmányozta a cikket, és arra a következtetésre jutott, hogy a kapott kísérleti eredmények a meglévő modellekkel is majdnem ugyanolyan jól értelmezhetők, mint Géza vadonatúj elméletével. Konkret javaslatot is tett egy olyan kísérletsorozat elvégzésére, amellyel megbízhatóbban különbséget lehetne tenni a régi és az új elméletek hatékonysága között.

Gézának nagyon jólesett a téma egyik legelismertebb kutatójának ilyen megkülönböztetett figyelme és alaposága, de a végeredményt illetően kevésbé volt boldog. Ő úgy gondolta, hogy az elmélete olyan briliáns és meggyőző önmagában is, hogy a kísérletekkel való egyezés már csak hab a tortán. Most szembesülnie kellett azzal, hogy a tudomány egy, ha olykor nehézkesen is, de működő elméletet nem cserél le egy másikra, csak azért, mert az szebb és kívánatosabb. Ennél sokkal alaposabb indokokra van szükség. A bíráló nagy szívességet tett azzal, hogy javasolt egy sok mindent eldöntő kísérletsorozatot, de Gézának el kellett ismernie, hogy jelenlegi infrastruktúrájával ezt a kísérletsorozatot belátható időn belül nem tudja elvégezni.

Hirtelen ötlettől vezérelve felhívta a felnőtt módon faképnél hagyott Szabó Szilárdot.

- Ahogyan a napokban említettem neked - emlékezett Géza az előző beszélgetésükre -, itt, a lichthófban a kísérleti lehetőségeim eléggé korlátozottak.

- Hogyne, pontosan emlékszem - bizonygatta Szabó -, de sajnos a mi lehetőségeink se lettek egy szemernyivel sem jobbak, és teljes képtelenség bármilyen hosszabb távú megoldásról akár csak álmodni is.

- Semmiképpen nem gondolok semmiféle hosszú távra, itt egyetlen kísérletsorozatról lenne szó.

És röviden vázolta cikkének tartalmát és a bíráló által javasolt kísérletsorozatot. Szabó Szilárd hirtelen elfeledkezett akadémikusi mivoltáról, és újra az az energikus Szabó Sziszi lett, amilyenek Géza is már csak az idősebb kollégák elbeszéléseiből ismerhette.

- Ez egy tökéletesen kivitelezhető kutatási terv - lelkesedett. - Bevallom, hogy most értettem meg, amit annak idején én is csak egy hóbortos ötletnek hittem. Biztos vagyok benne, hogy neked van igazad.

Percek alatt kész tervvel állt elő.

- Van egy doktoránsunk. Tehetséges fiú, de nem tudja magát összekapni, hogy publikálható eredményeket hozzon össze. Ahelyett, hogy a kutatásaiba merülne, a tengereket járja, és könnyűbúvárkodik. Bánom is én, de valahogy ki kell belőle passzíroznunk a PHD-t. Ha megkapja tőlünk a szükséges berendezéseket - és megkapja! -, akkor néhány hét alatt végig tudja csinálni a kísérletsorozatot. Te beveszed őt társszerzőnek. Neked meglesz a kísérletsorozat, neki a cikk, és mivel ő akadémiai státuson van, megvan az együttműködés közted és az Akadémia között. Akinek ennyi jó kevés...

Géza kénytelen volt belátni, hogy ez a cinikusan oportunistá terv végül is senkinek sem árt, többeknek használ, és a tudomány ügyét - akármit jelentsen is ez - előre viszi (akármerre van is az előre).

A doktoráns másfél hónap alatt elkészült a kísérletekkel. Az eredmények fényesen igazolták Géza elméletét. A módosított kéziratot mind a két bíráló elfogadta. A cikk a doktoráns társszerzőségével megjelent. Szabó pro-

fesszor megnyugodott, a doktori védést őszre kitűzték. A doktoráns Mexikóba ment nyaralni. Ott felajánlottak neki egy bűvároktatói állást, amit elfogadott, és azóta sem jött vissza.

6

A francia kapcsolat

Géza maga is meglepődött, hogy cikkének milyen gyors és kiterjedt visszhangja támadt. A tudományos közösségi oldalakon követők sokasága jelent meg, az NTA honlapjára feltett változatra számos komment érkezett. Mások pedig e-mailben reagáltak a cikkekre. A szűkebb szakmai közönség – ahogy azt várni lehetett – megosztott volt. A lelkes ünnepléstől a gyanakváson keresztül a merev elutasításig széles volt a spektrum. Géza igyekezett minden hozzászólásra korrekt választ adni. A dicséreteket megköszönte, a támadásokat érvekkel igyekezett kivédeni.

Az e-mailek között volt Nicolas De Vegny professzor levele. Ő ugyanazon a párizsi egyetemen volt a tudományfilozófia professzora, ahol Andrea volt PhD hallgató. Amikor megkérdezte Andreát, annyit tudott meg

róla, hogy nagy szakmai tisztelet és ifjú kolleginákból álló népes rajongótábor övezi, de személyesen még nem találkozott vele. A hallottak alapján ezt Géza nem is bánta olyan nagyon.

De Vegny a feltétlen elismerők táborát erősítette. Hosszú leveléből, bár angolsága kifogástalan volt, Géza a számára meglehetősen idegen filozófiai fejtegetések miatt nem sokat értett. Annyit sikerült felfognia, hogy De Vegny számára a modularitás volt a kulcsfogalom. Ezt vélte felfedezni Géza elméletében, és ezért tartotta forradalmi jelentőségűnek. Azt írta, hogy nagy örömmel venné egy személyes találkozás lehetőségét, amit esetleg egy hivatalos meghívással (szerény anyagi támogatást is biztosítva) is meg tudna erősíteni.

Bár Géza tartott attól, hogy a filozófus professzor kevéssé fogja őt vonzó beszélgetőpartnernek találni, a meghívás nem jött volna neki rosszul. Néhány hétvégét sikerült ugyan Andreával Párizsban töltenie, de ehhez a csillagok szerencsés együttállása: olcsó hétvégi repülőjegy, elfogadható szálláslehetőség, és mindenekelőtt Andreának egy kis szabad ideje kellett. A doktoránsokat keményen megdolgoztatták, mondhatni, kizsigerelték az intézetben. Az oktatási és kutatási feladatok néha napi 10-12 órát vettek igénybe, és gyakran a hétvégeket is a könyvtárban kellett tölteni.

Szakmailag Andrea ezt egyáltalán nem bánta, mert tudta, hogy így tudja a maximumot kihozni az ösztöndíjából. A Gézával töltött hétvégeken azonban jó lett volna semmi mással nem foglalkozni. Géza nem is gondolt arra, hogy Párizsban Andreán kívül másra is szenteljen

időt. Szakmai találkozókra semmiképpen sem, legfeljebb közös kulturális programokra.

Most lehetőséget látott arra, hogy egy kicsit saját szakmai programot is szervezzen magának. De Vegny-n kívül találkozhatna Párizsban dolgozó régi kollégájával, vagy esetleg Marco Lucasszal is. Még az is eszébe jutott, hogy megpróbáljon támogatást szerezni a szingapúri kiadótól egy szerkesztőbizottsági ülés összehívására. Utazási- vagy szállástámogatást nem sikerült kapnia, de hozzájárultak, hogy egy ésszerű összeg keretéig szervezhet egy munkavacsorát az éppen ott tartózkodó szerkesztőtársak számára. Párizsban ez sem egy utolsó lehetőség!

Az első este természetesen Andreáé volt, a második a szerkesztőségé. Hatan jöttek el, közöttük Lucas is. Egyikük Brüsszelből, a másikuk Londonból jött át a találkozóra. Mit megér egyeseknek egy párizsi potyavacsora! Lelkesen fogadták Gézát, elégedettek voltak a folyóirat színvonalával. Egyikük pohárköszöntőt mondott egy

által a „történelmi áttörésnek” tartott cikk tiszteletére. Géza már éppen pironkodni kezdett volna, amikor kiderült, hogy persze nem az ő cikkéről van szó, hanem a Nobel-díjasok laboratóriumából beküldött – Géza szerint meglehetősen közepszerű – kéziratról. Géza munkájáról sok szó nem esett a főszerkesztőnek kijáró udvarias elismerésen kívül.

Lucas olyan volt, amilyenre számítani lehetett. Őszülő, napbarnította, mediterrán férfi, bámulatosan gyors és éles elméjű, kendőzetlen véleményű kritikus, és – főleg, ha a parfümökre terelhetette a szót – magával ragadó társalgó. Géza most lett igazán büszke arra a pozitív véleményre, amit elsőként kapott tőle a kéziratára. Andreával együtt meghívta Gézát a parfüm-laboratóriumába, de mivel az Párizstól több órányi vonatútra volt, valószínűtlennek látszott, hogy ezzel a meghívással most élni tudnának.

Géza másnapra volt hivatalos De Vegny irodájába. A professzori iroda óriási előszobája üresen tátongott, láthatóan nagy létszámú szemináriumok, előadások céljaira alakították ki. De Vegny a hátsó kis szobából lépett ki a kopogásra. Teátrális ölelő mozdulattal lépett Géza felé, ami Géza visszahökkenését érzékelve kézfogássá alakult.

„Bájjúnár!” Eléggé el nem ítéhető módon ez volt Géza első gondolata. Majd még az: „Az ilyenek szoktak a strandon kézen állva sétálni a medence szélén.”

Nem lehetett vitás, hogy De Vegny igazi szépfiú lehetett és szép férfi maradt. Géza megpróbálta Andrea szemével nézni, de aztán úgy döntött, hogy inkább a sajátját használja.

Éppen mentegetőző mondatokba kezdett, hogy előkészítse De Vegny-t a filozófiában való járatlanságára, amikor De Vegny félbeszakította:

- Ne fárasszuk magunkat az angollal, amikor magyarul is beszélhetünk! Szólíts nyugodtan Miklósnak. Dévényi Miklósként kerültem ide annak idején.

Géza alaposan meglepődött, de magyarul is befejezte a szabadkozást. Úgy látszik ez Dévényit a legkevésbé sem

zavarta, mert miután leültette Gézát, telefonon rendelt a büféből két kávét:

- A reggeli dupla erősből, ahogy szoktam, és - itt hosszasan vizsgálgatta Géza tekintetét - a vendégemnek is egy ugyanolyat!

Azután még a kávék megérkezése előtt nyakon öntötte Gézát a modularitás szerepének a taglalásával a tudományos gondolkodásban és különösképpen a primer megismerésben.

Géza ismét hasznát vette annak a képességének, hogy míg képzeletében Andreával andalgott a Szajna-parton, kávézott egy meghitt sarki cukrászdában (furcsa módon pontosan olyan dupla erős reggeli kávét ittak, mint amilyet az imént Dévényi rendelt a büféből), közben nem vesztette el jobban Dévényi kiselőadásának fonalát, mint ha erőnek erejével rá figyelt volna.

Sőt, lassacskán derengeni kezdett neki valami. Annyira, hogy már kételyei is támadtak.

- Tehát úgy gondolod, hogy a tudományos elméletek szerkezetét az emberi gondolkodás strukturális alapelemei, ahogy te nevezed őket, a modulok határozzák meg?

- Pontosan - helyeselt Dévényi.

- Talán ez a társadalomtudományokra igaz, de a természettudományokban mégiscsak a kísérleti tapasztalatok alakítják az elméleteket. Az én elméletem sem volt elfogadható addig, amíg a kísérletek nem támasztották alá - érvelt Géza.

- Alátámasztás, igen, aládúcolás - merengett Dévényi, mintha ismerné a Manczák bácsinak és Gézának is ott-hont adó épületet -, az támogatja az építményt, ha muszáj, de a szerkezetet nem az adja.

- A te cikked pontosan arra világított rá - lelkesedett Dévényi -, hogy az úgynevezett objektív észleletek is végső soron az emberi érzékelés törvényeinek és törvénytelenségeinek vannak alávetve, és amíg nincsenek meg az alapvető modulok, addig nem születhet meg az adekvát elmélet. A te zsenialitásod pontosan abban állt, hogy felismerted ezeket a modulokat. Innen már minden csak kézügyesség kérdése.

Géza egy kicsit sütkérezett saját dicsfényében, de azért nem volt benne biztos, hogy Dévényit tényleg komoly tudósnek vagy inkább nagystílű kóklernek tekintse-e. Mindenesetre repült az idő a diskurálással, amíg csak egy óvatos kopogás után kinyílt a professzori előszoba ajtaja, és vagy egy tucatnyi csinosabbnál csinosabb lány várakozott a folyosón. Dévényi riadtan az órájára nézett és felpattant.

- Ūristen, még ebédelni is elfelejtettem! Bevallom - tette hozzá Géza felé fordulva -, hogy attól féltem, olyan unalmas fráter vagy, hogy kínszenvedés lesz kihúzni ebédig.

A lányokat már franciául tessékeltte be. Géza nagyjából megértette, hogy éppen őt mutatja be, mint hajdani házaja fiát - *compatriote*, ismerte fel a szót -, majd búcsúzóul magyarrá váltott.

- Este 7 után a Bijou-ban találtok - adta meg egy Szajna-parti kis bár címét. - Megtiszteltek, ha Andreával együtt meghívhatlak egy könnyű vacsorára.

Géza megköszönte a meghívást, amelynek elfogadása természetesen Andrea elfoglaltságától függött. Egész úton hazafelé pedig azon gondolkodott, hogy honnan tudja Dévényi az ő barátnője keresztnevét, amikor egé-

szen biztos volt benne, hogy ő nem említette egyszer sem.

Andrea nem tiltakozott a vacsora ellen. Hét óra után pár perccel ott voltak. A hangulatos bisztró egyik különösen hangulatos sarkában Dévényi úgy ült, hogy pontosan látszott, hogy ő itt nem alkalmi vendég. Ezt megerősítette a háziakkal való szinte családi viszonya is. Mint kiderült, ez nem véletlen, mert a tulajdonos Dévényi unokatestvérének a sógora. Tudott is két magyar szót: „zöldpaprika” és „citromsav”. Az első pillanatra meglepőnek tetsző

párosításról kiderült, hogy nem a konyhaművészetekhez kapcsolhatók, hanem Szentgyörgyi Alberthez, akinek az unokatestvér tanítványa volt.

A vacsora pazar volt, Dévényi pedig elbűvölő. Egész este Andréát beszéltette. Szakmai, magánéleti ambícióiról, művészetekről. Gézának be kellett látnia, hogy sok olyat tudott meg Andreáról, amiről eddig sejtelme sem volt. Gézának sokszor hízelegtek azzal, hogy neki az irigységből és a féltékenységből nem osztottak. Most kicsit kezdett kételkedni ebben.

Kilenc óra elmúlt, amikor Dévényi az órájára nézett, és Andreához fordult.

- Mit szólna, ha néhány órára kölcsönkérném Gézát? Ígérem, hogy legkésőbb éjfélre sértetlenül visszakapja.

Andrea és Géza kérdően néztek egymásra és Dévényi-re. Dévényi elmosolyodott.

- Be kell vallanom, van egy bűnös szenvedélyem.

Andrea és Géza már két élő kérdőjel volt.

- A kaszinó - volt a nagy beismerés. - Különösképpen a blackjack. Elvinném Gézát, ha nincs ellenére. Hadd szélesedjen a látóköre...

Néhány szempillantás elég volt Andreának és Gézának, hogy megegyezzenek: persze, menjen. Dévényi kocsija (természetesen egy kis Citroën) ott állt a Bijou előtt. Hazavitték Andréát, majd irány a Champs Elysée.

- A Gályában vannak a legjobb blackjack asztalok - magyarázta Dévényi. - A többi csak turistáknak való. Ez komoly hely. Onnan is látszik, hogy este nőket nem nagyon engednek be. Csak ha nagyon sok pénzüik van. Ezért nem hívtam Andréát sem - tette hozzá magyarázólag.

Vázolta Gézának a játékszisztémát, amit követett. Mint a blackjack-rendszerek többsége, ez is egy egyszerűsített kártyaszámolási módszer volt, amivel kellő tőke, kellő türelem és némi szerencse birtokában a minden rendszer

nélküli játéknál egy kicsit kevesebbet lehet veszíteni. Na jó, egy kicsit több szerencsével nyerni is sikerülhet néha. Dévényi mindenesetre úgy lelkesedett a rendszeréért, mint délelőtt a modulokért.

A különbség csak az volt, hogy ezt Géza egy pillanat alatt megértette. A rendszer hátulütőit is. De nem akarta elrontani Dévényi játékát, ezért aztán nem szállt vitába.

Dévényi a kaszinóban is éppolyan otthonosan mozgott, mint a Bijou-ban, pedig itt biztosan nem volt semmilyen sógorsága-komasága. Megnyerően, elegánsan játszott, és közben halkán kommentálta Gézának a játékszisztéma alakulását. Géza elmélyülten figyelt, aztán egyszer csak halkán odasúgta:

- Miklós, ez nem lesz jó, mert király már nincs a pakliban.

Dévényi keze megállt a levegőben.

- Micsoda? - nézett döbbenetén Gézára. - Hát ezt meg honnan tudod?

- Emlékszem rá - válaszolt egyszerűen Géza.

Röviden elmesélte Dévényinek ezt a kis „születési hibáját”, és azt is, hogy a *Esőember* után értette meg szüleinek a félelemét, ami szerencsére alytalannak bizonyult. A filmből is kiderül persze, hogy ezt a képességet a kártyaasztalnál kamatoztatni lehet. Valahogy úgy alakult azonban, hogy ő és a kártyaasztalok eddig elkerülték egymást.

Dévényi egészen extázisba jött.

- Mit vacakolok akkor én itt a kis hülye szisztémámmal? - zsörtölődött magával. - Lássunk akkor komolyan munkához!

Dévényi rutinja (és pénze), és Géza tudása nem maradt eredménytelen. Röpké egy óra alatt annyit nyertek, amennyit Dévényi saját bevallása szerint egy sikeres hónapban szokott.

- Most kell abbahagyni - állapította meg Dévényi. - Egyrészt, mert tudás ide, tudás oda, a szerencse megfordulhat, másrészt, mert egy idő után gyanúsak lehetünk a kaszinónak, és én még máskor is szeretnék itt játszani, harmadrészt, mert megígértem Andreának, hogy időben hazaviszlek.

Beültek a Citroënbe, és néhány perc alatt hazaértek. Búcsúzáskor Dévényi mélyen Géza szemébe nézett, és azt mondta:

- Tudod, ha nem ismerném és tisztelném Andreát, akkor elcsáb...

Géza automatikusan (és felháborodva) egészítette ki magában a szót: ...ítanám, de nem ez következett.

- ...ítanálak.

Géza alig akart hinni a fülének. Őszintén szólva, se nőtől, se férfitől nem kapott még ilyen nyílt ajánlatot, de ha valakitől nem várta, akkor Dévényi volt az. Kérdően nézett a férfira. Az fanyar mosollyal széttárta a tenyerét, majd melegen megszorította Géza kezét, beült a kocsijába, és elhajtott. Andrea csak annyival kommentálta Géza döbbséget elbeszélését:

- Tudod, ha valaki körül annyi nő hemzseg, mint Dévényi körül, és még egy igazán komoly botránya sem volt, az legalábbis gyanús.

A többiit egy párizsi barátjuktól tudták meg néhány hónappal hazatérésük után. Dévényit egyik hallgatónője - talán sértett hiúsága kicsinyes megtorlásaként - fel-

jelentette szexuális zaklatásért. Dévényi nem vállalta a veszélyét, hogy szembesülnie kelljen az évtizedek alatt önmagáról gondosan felépített kép megsemmisülésével. Úgy érezte, hogy mint jó szerencsejátékosnak tudnia kell, mikor hagyja abba. Nem várta meg a tárgyalást, a Citroënnel egy szakadékba hajtott, és azonnal meghalt.

7

A diadalmas végkifejlet

Az év végén drámaian felgyorsultak az események. Andreának lejárt a párizsi ösztöndíja. Itthon az a hír várta, hogy másutt kell helyet keresni magának, mert a MIKSI napjai meg vannak számlálva. Ezt a hírt Gézának megerősítette Deutsch Rudi és Wágner Robi is. A nyugdíjas korú kollégák többsége beletörődött abba, hogy a hátralevő éveiket már az unokáknak szentelik vagy más békés ház körüli tevékenységgel töltik, kettejükben ez fel sem merült. Deutsch a kiadótól harcolt ki magának egy szerkesztőségi irodát, ami ugyan a belvárostól távolabb esett, de kényelmében és felszereltségében messze felülmúlta a jelenlegit. Wágner pedig abban a szállodában, amelynek halljában szinte minden nap játszott, kapott – ha nem is egy lakosztályt, de egy raktárhelyiségből kialakított pihenő- és tárgyalószobát.

Andreának Nádori szerzett egy dolgozósarkot az egyetemen, ahová a disszertációja megvédéséig befogadták.

A MIKSI jogutód nélküli felszámolását hamarosan hivatalosan is bejelentették. Az aktív korú munkatársak egy részét – főként a számítástechnikában jártasakat – átvették az akadémia hivatali apparátusának osztályai, mások viszont súlyos egzisztenciális válságba kerültek. Géza jól ismerte őket, de azon kívül, hogy együttérzően meghallgatta panaszkozásukat, sokat nem tudott tenni. Ezért is hálásak voltak, mert mástól még ennyit sem kaptak.

Az elmúlt fél évben Géza elszokott attól, hogy Andreát a folyosó túloldalán tudja; tudomásul vette, hogy erre már nem is fog visszaszokni.

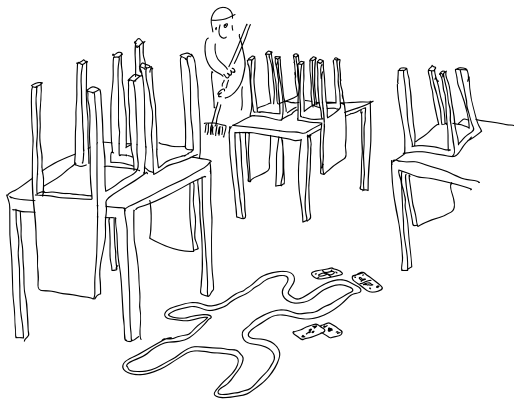
Balázs túlságosan is jól szerepelt luxemburgi megbízásában. A luxemburgi iroda néhány hónap alatt a cég mintairodájává vált. Mivel átmenetileg a brüsszeli iroda vezetői helye is megüresedett, Balázst felkérték, hogy vállalja el annak a vezetését is. Ez már európai léptékkel mérve is top-menedzseri megbecsülést és fizetést jelentett volna, de ezt csak az otthon tölthető idő lényeges csökkentése árán tudta volna elvállalni.

Hosszan töprengtek Edittel, és végül is úgy döntöttek, hogy Balázs megváltik a cégtől. A legelfogadhatóbb alternatívának egy üzleti főiskola ajánlata látszott, amelynek budapesti, bécsi és pozsonyi iskoláiban kellett volna heti egy-egy napos tanfolyamokat tartania. Azt tervez-

te, hogy emellett maradhatna ideje és energiája arra is, hogy egy kicsit visszadolgozza magát a fizikai kutatásba.

Gézát az egyik szerda késő este csengetés riasztotta fel olvasmányából. Egy ismeretlen idősebb férfi állt az ajtóban. Udvariasan bemutatkozott, és láthatóan megrendülve mesélte, hogy Manczák bácsi, aki az ő kártyapartnerere a nyugdíjas klubban, este rosszul lett. Ő hívta ki a

mentőket, és kísérté be a kórházba, ahol Manczák bácsi azonnal a stroke-ügyeletre került. Sajnos az orvos azzal küldte őt haza, hogy semmi jót ne reméljenek, mert a bácsi agyműködése lényegében leállt.

Nagyon sajnálta, hogy ilyen későn és ilyen szomorú hírral kellett megzavarnia Géza nyugalját, de Manczák

bácsitól azt hallotta, hogy ő az egyetlen, akivel közelebbi kapcsolatot ápolt, és valakivel meg kellett osztania a hírt.

Géza nagyon megköszönte a férfi fáradozását, aki úgy toporgott az ajtóban, mint aki még akar valamit. Gézában felötlött – bár furcsállta volna –, hogy talán pénzt vár. A zsebe felé nyúlt, de a férfi megelőzte, bár a zsebéből nem pénzt, hanem egy névjegyet vett elő. „DR. ZAKARIÁS ügyvédi iroda” – ez állt a névjegyen. Dr. Zakariás megkérte Gézát, hogy ha bekövetkezik, amit sajnos úgy látszik, aligha lehet elkerülni, jelentkezék nála, mert van nála valami, ami akkor lesz aktuális.

Gézának nem volt nehéz kitalálnia, hogy alighanem valamilyen végrendeletféléről van szó. Elkészönt az ügyvédtől, és megígérte, hogy majd jelentkezik.

Másnap korán reggel telefonon keresték Gézát. A kórház ügyelete volt. Miután Géza azonosította magát, közölték vele, hogy Manczák bácsi az éjszaka folyamán elhunyt. Egy nála talált íráson találták meg az ő telefonszámát, mint értesítendő személyt. Részvétüket nyilvánították.

Géza pontosan érezte, hogy a MIKSZI megszüntetésének és Manczák bácsi halálának ez az egybeesése lehet ugyan véletlen, de egyértelműen az ő élete egy fontos szakaszának végérvényes lezárása.

Felkereste Dr. Zakariást. Valóban nála volt Manczák bácsi végrendelete, és az abban foglaltak végrehajtására vonatkozó megbízás. A temetéséről Manczák bácsi előre gondoskodott, Dr. Zakariás már el is indította a formákat.

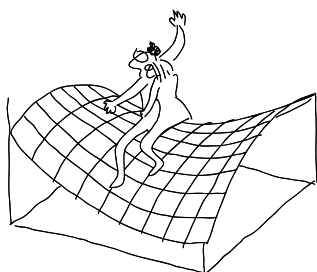
A lakása értékesítését is az ügyvédre bízta. A befolyó összegből Manczák bácsi a denevérek életének kutatását

és segítségét célzó alapítványt kívánt létrehozni, és Gézát bízta meg a kurátori teendőkkal. Gézát alaposan meglepte ez a megisztelő küldetés, de bízott magában, hogy el tudja látni a feladatot.

Az igazi meglepetés azonban csak ezután jött. Kiderült, hogy Manczák bácsinak – most már senki sem fogja megtudni, honnan – a lakása értékénél jóval nagyobb vagyona volt készpénzben és ingóságokban. Ezt teljes egészében Gézára hagyta, hogy azt – ahogyan a végrendeletben megfogalmazta – bölcs belátására bízva és szépséges arájával egyetértésben a saját maguk, utódaik és tudományuk jövőjére fordítsa.

Ez olyan gyönyörű volt, hogy Géza végigkönnyezte a hazavezető utat egészen a MANCZÁK feliratú lakásajtóig. Ott bement, és keserves sírásra fakadt.

Amikor kicsit megnyugodott, felhívta Andreát, elmesélte neki a történetet, és áthívta magához. Fontos dolguk volt. El kellett búcsúzni a kanapétól.

Történetünk eljutott egy olyan pontra, amit a matematikában nyeregpontnak neveznek. Egyik felől csúcspont, másik felől mélypont. Az egyik irányban csak felfelé vezet az út, a másik irányban csak lefelé. Ilyen ponton stabilan ott maradni nem lehet.

Ha van elegendő lendület, akkor el lehet jutni felfelé a

legközelebbi nyugvópontig, ha nincs, akkor menthetetlen a lecsúszás.

Hogy hőseink pályája milyen irányt vesz, azt jelenleg nem lehet tudni. De elképzelni lehet.

Én például szívesen képzelem el, hogy Magyarországon a tudomány társadalmi megbecsülése olyan szintre emelkedik, hogy Balázs egyetemi oktatóként és kutatóként Edittel becsületesen fel tudja nevelni két gyermekét Budapesten anélkül, hogy földrajzi vagy szakmai kalandtúrákra kellene vállalkoznia.

Én például szívesen képzelem el, hogy a magyar építészet egyik nagy klasszikusa (vagy esetleg valamelyik tanítványa) tervezte lépcsőházat az évszázados belvárosi bérházzal együtt az önkormányzat méltó módon helyreállítja, és a köz rendelkezésére bocsátja.

Én például szívesen képzelem el, hogy a méltó módon helyreállított épület falán az Akadémia egy emléktáblával tiszteleg Batki Sándor, a BATKI-intézet és a MIKSI emléke előtt.

Én például szívesen képzelem el, hogy a Magyar Barlangász Szövetség a Manczák-alapítvány segítségével egy világszerte követésre találó kampányt indít a denevérekkel szembeni babonás előítéletek felszámolására, és hogy a gyerekek ne csak a Batman figurájával azonosítsák a denevéreket.

Én például szívesen képzelem el, hogy Géza és Andrea összeházasodnak, és nászútként szó szerint körbeutazzák a földet, és Dévényi Miklós emlékére (akibe, utólag valljuk be, egy kicsit mind a ketten szerelmesek lettek) végiglátogatják az összes útjukba eső kaszinó blackjack asztalait. Kivételes adottsága mellé Dévényi elejtett meg-

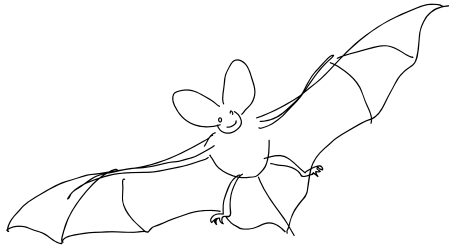
jegyzése nyomán Géza ráérez a szerencsejátékos legfontosabb titkára: mikor kell abbahagyni. Így aztán mire körbeérnek, megsokszorozzák Manczák bácsi örökségét. Ebből aztán Manczák bácsi végakarátának megfelelően bőségesen tudnak gondoskodni saját maguk, utódaik és tudományuk jövőjéről.

Én ezeket képzelem el szívesen. És mivel én írom ezt a könyvet, azt mondom, hogy ez így is lett.

És aki ezt nem hiszi – sajnos lehet, hogy annak van igazza.

VÉGE

Tartalom

Akadémia alapítottatik	7
A dolgos hétköznapok	28
Keresd a nőt, hátha megtalál	47
Lányok és talányok	63
A hírnév szárnyán	77
A francia kapcsolat	90
A diadalmas végkifejlet	102

